

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวน ฝ่ายสืบสวนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานสืบสวน : ศึกษาเฉพาะกรณี ฝ่ายสืบสวน กองบังคับการตำรวจนครบาล 6” กองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำเป็นจะต้องทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าไว้แล้ว ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของตำรวจโดยทั่วไป
2. แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสวน
3. ประวัติการสืบสวนอาชญากรรม
4. แนวทางการปฏิบัติที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน
5. ปัจจัยที่ทำให้การสืบสวนไปสู่ความสำเร็จ
6. การใช้วิทยาการตำรวจ
7. กองบังคับการตำรวจนครบาล 6
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของตำรวจโดยทั่วไป

อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึง อำนาจที่ให้ไว้เพื่อผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ ดำเนินการตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้สำเร็จลุล่วง

หน้าที่ หรือ หน้าที่ความรับผิดชอบ (Duties and responsibility) หมายถึง หน้าที่การงาน (Function) ที่มอบให้ทำและพันธะผูกพัน (obligation) ที่จะปฏิบัติหน้าที่การงานให้สำเร็จ ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์

สำหรับในประเทศไทยนั้น ตามระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีได้กำหนดไว้ว่า ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายได้บัญญัติไว้ตามยุค ตามสมัยกระจัดกระจายกันอยู่ในที่ต่าง ๆ

เป็นตัวบทกฎหมายบ้าง เป็นประกาศพระบรมราชโองการบ้าง เป็นกฎเสนาบดีบ้าง และเป็นระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ บ้าง (กรมตำรวจ, 2505, น. 3-5) ซึ่งกล่าวโดยสรุปแล้ว ตำรวจมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

1. ตำรวจในฐานะเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนภายในราชอาณาจักร
2. ตำรวจในฐานะเป็นผู้รักษากฎหมาย มีหน้าที่ป้องกันมิให้ผู้ใดละเมิดกฎหมายมหาชน และถ้ามีผู้ใดละเมิดก็มีอำนาจและหน้าที่สืบสวน จับกุม ตรวจค้น และปราบปราม นำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามสมควรแก่ความผิด
3. ตำรวจในฐานะข้าราชการพลเรือน นอกจากจะต้องปฏิบัติราชการตามที่กำหนดและมอบหมายไว้แล้ว ยังจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั่ว ๆ ไป ดุจเดียวกับข้าราชการพลเรือนทุกประการ และต้องรักษาความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างข้าราชการทหารและพลเรือน
4. ตำรวจในฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง มีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชน
5. ตำรวจเมื่ออยู่ในฐานะตำรวจสนาม มีหน้าที่ป้องกันและต่อสู้กับข้าศึกทั้งในเขตที่ทำกรยุทธและมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามระเบียบที่ทางราชการมอบหมายและกำหนดไว้เป็นครั้งคราว

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสวน

ในความหมายของการสืบสวนนั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของการสืบสวนว่า “เป็นการเสาะหาบททวนไปมา” ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) ได้ให้ความหมายของการสืบสวนไว้ว่า “การสืบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดจากความหมายของการสืบสวนข้างต้นนั้น พอที่จะสรุปความหมายของการสืบสวนได้ว่า การสืบสวนเป็นการดำเนินการขั้นต้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่โดยเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานทั้งก่อนและหลังที่ความผิดอาญาเกิดขึ้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ถึงสาระสำคัญ 3 ประการ อันเป็นสากล คือ

1. จะต้องทำการสืบสวนให้พบว่าได้มีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ (Has a crime been committed?)
2. ถ้ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นจริงแล้วเป็นคดีอะไร (If so, What crime?)
3. ใครเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น ๆ (Who committed such crime?)

ส่วนทางด้านนักอาชญาวิทยาและนักวิทยาการ ได้มีการเห็นพ้องกันว่า การสืบสวนนั้นมีลักษณะเป็น “ศิลปะแห่งการสืบสวน” และยังมีลักษณะเป็น “ศาสตร์แห่งการสืบสวน” ส่วนสาเหตุของการสืบสวน มีลักษณะเป็นศิลปะเนื่องจากบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ในงานสืบสวนให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีความสามารถ ชัยนหมั่นเพียร และจะต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ กล้าหาญ มีปฏิภาณไหวพริบ มีความคิดริเริ่ม อยากรู้อยากเห็น มีศักดิ์ศรีเป็นของตนเอง รวมทั้งจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะเรียกร้องขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากประชาชนได้ หากมีภารกิจอันสำคัญยิ่ง ส่วนสาเหตุที่มองการสืบสวนว่ามีลักษณะเป็น “ศาสตร์” เนื่องจากเป็นการพิจารณาในแง่การจัดระบบการบริหารงานสืบสวน โดยคำนึงถึงหลักการจัดของหน่วยงานสืบสวนให้เหมาะสมกับการจัดอัตรากำลังอย่างประหยัด มีการอำนวยความสะดวกอย่างรวดเร็ว พร้อมกับมีการนำเอาวิทยาการตำรวจมาใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างจริงจัง จึงจะทำให้งานสืบสวนมีประสิทธิภาพ

ประเสริฐ เมฆมณี (2525, น. 201) เอฟ.อี. อินบัว (F.E. Inbau) เอ.เอ. โอนเนสส์เลนส์ (A.A. Monenssens) และ แอล.อาร์. วิทัลโล (L.R. Vittullo) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจการสืบสวนและเป็นผู้ร่วมเขียนศาสตร์แห่งการสืบสวนของตำรวจ (Scientific Police Investigation) ได้กล่าวสนับสนุนยืนยันว่าการไปปรากฏตัวในที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ความรู้ทางวิทยาการตำรวจ และอุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบประจักษ์พยานหลักฐานร่องรอยแห่งการกระทำความผิด เช่น ภาพถ่าย ลายพิมพ์นิ้วมือ อาวุธหรืออุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิด ทิศทางเข้าออกของคนร้าย คราบโลหิต สารเคมีเอกสารหรือวัตถุพยานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

ประวัติการสืบสวนอาชญากรรม

มีผู้พยายามคิดค้นเทคนิควิธีการสืบสวนเพื่อจับกุมผู้กระทำผิดในคดีอาญาในสังคมมานานแล้ว และตลอดระยะเวลาที่ยาวนานดังกล่าวนี้ ได้มีการแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเทคนิควิธีการในหมู่ผู้ทำงานสืบสวนอาชญากรรมมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะต้องการให้งานสืบสวนมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เทคนิควิธีการบางอย่างใช้ได้ผลในระยะแรกเท่านั้น ต่อมาใช้ไม่ได้ผล บางอย่างใช้ได้ผลในสังคมหนึ่งแต่ใช้ไม่ได้ผลในอีกสังคมหนึ่งในสถานการณ์แวดล้อมสังคมที่ต่างกัน เทคนิคบางอย่างถูกใช้ผิดเพี้ยนเปี้ยนเบนไป สิ่งเหล่านี้มีผลหลังจากนำไปปฏิบัติทั้งสิ้น บางครั้งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม ต่อสถาบันตำรวจ และในหลายครั้งที่ก่อให้เกิดผลย้อนหลังมาที่ตัวผู้ปฏิบัติการสืบสวนคดีนั้น ๆ จนกระทั่งถูกจับกุมหรือถูกแขวนคอก็มี เช่น กรณีของ วิลเลียม พอพเพย์ (William Popay) ในปี ค.ศ. 1839 (พ.ศ. 2382) และกรณีของโจนาธาน ไวลด์ (Jonathan Wild) ตำรวจขี้ฉ้อใจชาวอังกฤษ ที่ถูกแขวนคอในปี ค.ศ. 1725 (พ.ศ. 2268)

บางครั้งการสืบสวนคดีเสร็จสิ้นผู้ต้องหาถูกศาลตัดสินลงโทษไปแล้ว แต่กลับมีการรื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ด้วยจุดประสงค์หลาย ๆ ประการ เช่น การรื้อฟื้นคดีลอบสังหารประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ดังกล่าวมาแล้ว หรือการรื้อฟื้นคดีในช่วงหลังการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส (The French Revolution) เมื่อโครงสร้างของอำนาจทางการเมืองเปลี่ยนแปลงที่เรียกกันว่า "Dossier" ล้วนเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ทำหน้าที่สืบสวน เพราะอาจจะเกิดขึ้นในสังคมของเราเอง ไม่ว่าจะเป็นปัจจุบัน หรืออนาคต การศึกษาประวัติสืบสวนอาชญากรรมยังช่วยให้มองภาพการทำงานได้กว้างขึ้น รู้จักคิดหาวิธีแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง มีการคิดอย่างเป็นระบบ การศึกษาประวัติการสืบสวนอาชญากรรมจะช่วยให้ตนเองรู้จักพัฒนาเทคนิควิธีการได้ถูกทางเร็วขึ้น เช่น รู้จักหาคำตอบเมื่อมุ่งศึกษาวิชาการสืบสวนในกรณีที่ต้องการทราบว่า ควรจะมุ่งไปทางใด ศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ จุดแยกความแตกต่างอยู่ตรงไหน อย่างไร เป็นต้น

การสืบสวนอาชญากรรมในยุคแรก ๆ

ในศตวรรษที่ 18 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมักใช้เงินเป็นรางวัลล่อใจให้สืบสวนจับกุมคนร้าย มีการวางโทษหนัก ๆ เพื่อควบคุมอาชญากรรมมิให้เกิดกับคนและทรัพย์สิน มีการใช้กำลังทหารเข้าช่วยปราบปรามการก่อจลาจล ยุคแรกของตำรวจสายตรวจเป็นเพียงป้องกันอาชญากรรมและจับกุมความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า แต่ไม่มีตำรวจคนใดพยายามสืบสวนจับกุมเอาผู้ประกอบอาชญากรรมออกไปจากสังคม พวกเขาโมเมที่ฉลาดยังคงทำผิดอยู่เสมอ ๆ อย่างไม่เกรงกลัวทั้งที่มี

ตำรวจสายตรวจคอยตรวจตาอยู่ โทษหนักก็มีได้ทำให้อาชญากรรมลดลง อาชญากรรมกลับกระทำการรุนแรงยิ่งขึ้น เพื่อปกปิดความผิดของตนเองเพราะโทษหนักเท่า ๆ กัน คนในสังคมคุ้นเคืองใจในแง่ที่ว่า ทั้งที่มีตำรวจแต่อาชญากรรมก็ยังไม่หมดไป ยิ่งทำให้เกิดแรงผลักดันให้ใช้ตำรวจนอกเครื่องแบบเข้ามาจัดการกับปัญหาสังคมดังกล่าวเป็นการเฉพาะ โดยคิดกันโดยตรงไปตรงมาว่าเพื่อพรางตัวไม่ให้คนร้ายรู้ว่าเป็นตำรวจ ทำให้สะดวกในการสืบสวนหาข้อมูลเกี่ยวกับคนร้าย

แนวความคิดแรก ๆ ของตำรวจฝ่ายสืบสวนแตกต่างกันเป็นหลายแบบพอจัดแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ได้แก่

กลุ่มแรกเชื่อว่าการสืบสวนจะได้ผลเพราะความรู้สึกสังหรณ์ใจ เกิดความคิดขึ้นมาแวบหนึ่ง หรือเกิดมโนภาพขึ้น เหมือนในนิยายเรื่องนักสืบเชอร์ล็อกโฮมส์บางตอน

กลุ่มที่สองเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจเป็นงานที่ทำประจำใช้ประสบการณ์อย่างเดียว หาหลักฐานแล้วคิดจินตนาการประกอบเล็กน้อย ไม่ใช่เกิดจากการรู้สึกสังหรณ์ใจ

กลุ่มที่สามเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจที่ถูกต้องที่สุด ได้แก่ การใช้กล้องจุลทรรศน์ ตรวจดูและวิเคราะห์ในห้องทดลอง หรือเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจเป็นงานทางวิทยาศาสตร์

ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ได้มีการวิเคราะห์วิจัยพบว่าแนวความคิดที่ดีที่สุดในงานสืบสวนของตำรวจ ต้องเอาทั้ง 3 ทักษะมารวมกัน ให้ผสมกลมกลืนมีเหตุมีผล เป็นการรวมคุณลักษณะทั้งสามเข้าด้วยกัน ได้แก่ ความคิดที่ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ ความขยันหมั่นเพียรสนใจในงานและการทำงานสัมพันธ์กันระหว่างการปฏิบัติภาคสนาม กับการวิจัยในห้องทดลอง เป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีมระหว่างตำรวจที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ และตำรวจผู้สืบสวนในสนามเมื่อค้นพบ หรือมีทฤษฎีที่บอกสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต้องขยายผลออกไป ทำงานอย่างรอบคอบ อดทน โดยนำสิ่งที่ค้นพบมาได้จาก การสืบสวนมาประกอบเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ในแนวความคิดที่รวมเอาวิทยาศาสตร์กับเทคนิคการสืบสวนอาชญากรรมเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดแนวทางใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบันมากกว่าจะพึ่งพาอาศัยผู้ให้ข่าวเพียงด้านเดียว วิธีการนี้ต้องใช้ความชำนาญ ตรวจวิเคราะห์ หาหลักฐานทางวัตถุในสถานที่เกิดเหตุอาชญากรรม และหาพยานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยตัวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเอง หลักฐานเงิบในที่เกิดเหตุจะเล่าเรื่องราวของเหตุการณ์ นับตั้งแต่ในขณะสืบสวนจนกระทั่งถึงในชั้นศาล ไม่ว่าจะแสดงให้เห็นหรือทางการเบิกตัวพยานผู้ประสพเหตุการณ์มาให้การ รวมทั้งการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ หลักฐานเช่นนี้มักใช้แทนหรือสนับสนุนหลักฐานของพยานที่เป็นพยานบุคคลซึ่งตำรวจพบและไต่ถามมา เมื่อการสืบสวนได้ผลสืบหน้าจะเข้าใจเจ้าหน้าที่สืบสวนชวนให้น่าติดตามยิ่งขึ้น กลายเป็นแรงกระตุ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการสืบสวนโดยอัตโนมัติ และในที่สุดก็สามารถนำไปสู่การจับกุมคนร้ายมาลงโทษ ชันตรงจุดที่จะให้เกิดความเข้าใจผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ต้องใช้ความ

ระมัดระวัง ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเต็มใจ มั่นใจ อย่าให้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความท้อใจ เป้าหมาย นี้เป็นจิตวิทยาร่วมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ผู้มีอำนาจในการสืบสวนและเขตอำนาจสืบสวน

ในการสืบสวนคดีอาญานั้น ผู้มีอำนาจสืบสวนได้นั้นคือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ โดยไม่จำกัดว่าจะจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ชั้นใด ระดับใด กล่าวคือ พลตำรวจหรือผู้ใหญ่บ้าน ก็มีอำนาจในการสืบสวนได้ทั้งสิ้น แต่จะต้องเป็นเจ้าของพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และผู้ที่มีอำนาจในการสืบสวนอีกกรณีหนึ่ง ก็คือ พัดตี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

ในส่วนของผู้ที่มีอำนาจในการสืบสวนคดีอาญานั้น ได้มีระเบียบและข้อกำหนดกำหนดไว้ดังนี้

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 กำหนดไว้ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) กำหนดไว้ว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้ง พัดตี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม
- ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 2 บทที่ 1 ข้อ 6 กล่าวไว้ว่า “เมื่อกฎหมายให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่นนี้ ตำรวจจึงมีอำนาจและหน้าที่สืบสวนคดีอาญาและเหตุการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องแก่ความสงบเรียบร้อยได้ทั่วราชอาณาจักร”

สำหรับในส่วนของเขตอำนาจการสืบสวนคดีอาญานั้นไม่ได้มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นที่ชัดเจน อย่างเช่นเขตอำนาจการสอบสวน แต่อย่างไรก็ดีได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 140/2490 วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่าตำรวจมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ทั่วราชอาณาจักรในส่วน of พนักงานฝ่ายปกครองนั้น ก็มีอำนาจในการสืบสวนจำกัดเฉพาะในเขตท้องที่ที่ตนประจำอยู่เท่านั้น นั่นก็

หมายความว่า ถ้าเป็นนายอำเภอ ก็มีอำนาจสืบสวนเฉพาะในเขตอำเภอที่ตนรับผิดชอบ กำนันก็มีอำนาจสืบสวนเฉพาะในเขตตำบลที่ตนรับผิดชอบ ผู้ใหญ่บ้านก็มีอำนาจสืบสวนเฉพาะในเขตหมู่บ้านที่ตนรับผิดชอบ และนอกจากนี้ในการสืบสวนคดีอาญาของตำรวจนั้นได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 670/2529 ได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า ตำรวจดับเพลิงแม้จะมีหน้าที่ดับเพลิงก็ย่อมมีหน้าที่สืบสวนคดีอาญาได้

หลักเกณฑ์การดำเนินการสืบสวน

การสืบสวนนั้น นับว่าเป็นการดำเนินการขั้นต้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความผิด แต่สำหรับหลักเกณฑ์การดำเนินการสืบสวนคดีอาญานั้น มิได้มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การสอบสวนและการพิจารณาคดีในศาล ก็เนื่องจากการสืบสวนเป็นการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงขั้นต้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ โดยมีเทคนิคขั้นตอนในการสืบสวนหลายรูปแบบ เช่น การเฝ้าสะกดรอย การสืบสวนในลักษณะสายลับ เป็นต้น จึงย่อมไม่อาจที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการปฏิบัติ โดยบัญญัติเป็นข้อผูกมัดตายตัวในทางกฎหมายได้

แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาความหมายและวัตถุประสงค์ของการสืบสวนดังกล่าวข้างต้น โดยได้ทำการศึกษาทั้งในส่วนขอข้อกฎหมาย และในส่วนขอระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีแล้ว สามารถแบ่งการสืบสวนได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การสืบสวนก่อนเกิดเหตุ (Preventive Investigation) การสืบสวนก่อนเกิดเหตุเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงเบื้องต้นแห่งเหตุการณ์ทั่วไป เพื่อให้ได้มาซึ่งสาระข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อเป็นการป้องกันเหตุร้ายโดยทั่วไป ลักษณะการสืบสวนก่อนเกิดเหตุ เป็นการสืบสวนเพื่อหาข่าวติดตามความเคลื่อนไหว เบาะแสและพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนร้ายก่อนที่จะมีการลงมือการกระทำความผิดเกิดขึ้น

2. การสืบสวนหลังเกิดเหตุ เป็นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ลักษณะการสืบสวนหลังเกิดเหตุนี้จะเป็นการสืบสวนเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ในการสืบสวน 3 ประการ คือ

2.1 ในกรณีที่จับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ การสืบสวนในลักษณะนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องสืบสวนหาพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริง พยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยาน

เพื่อที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตลอดจนในชั้นพิจารณาคดีของศาล เพื่อที่จะสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ต่อไป

2.2 ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังจับตัวไม่ได้ การสืบสวนในลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการสืบสวนเพื่อเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรายละเอียดแล้ว ยังจะต้องทำการสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดต่อไปอีกด้วย

2.3 ในกรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและยังไม่ทราบรายละเอียดแห่งความผิด การสืบสวนในลักษณะนี้จะต้องการสืบสวนหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อให้ได้รายละเอียดว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด กระทำความผิดเมื่อไร ที่ไหน อย่างไร และสาเหตุที่กระทำความผิดนั้นเกิดจากสาเหตุใด

แนวทางการปฏิบัติที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน

อูจีน ฟรังซัวส์ วิดีอก (Eugene Francois Vidoca) ระหว่างปี ค.ศ. 1175-1875 (พ.ศ. 2318-2418) เป็นชาวฝรั่งเศส สนับสนุนแนวความคิด “เลี้ยงโจรไว้จับโจร” เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอำนาจคนหนึ่งของกรุงปารีส เขาได้ตั้งชาวฝรั่งเศสที่พันโทให้ทำงานเป็นตำรวจเพราะเชื่อว่าเข้าใจอาชญากรได้ดี ในปี ค.ศ. 1832 (พ.ศ. 2375) วิดีอกได้เข้าอำนวยการอดิตนักโทษหมู่หนึ่งจำนวน 12 คน มีการคัดเลือกเป็นอย่างดีมอบหมายให้สืบสวนคดีอาชญากรรมและจับผู้ร้ายให้ตำรวจประจำอำเภอ ตามความเชื่อว่าเลี้ยงโจรไว้จับโจรเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ผลการปฏิบัติได้ผลดี เพราะลูกหมู่ของวิดีโอจับผู้กระทำความผิดอาชญากรรมอย่างร้ายแรงได้มากกว่า 800 คน ในปีเดียวกัน วิดีอกได้ศึกษาข่าวข้อมูลเพิ่มเติมอยู่เสมอ และได้รวบรวมข้อมูล ดำเนิน รูปพรรณของอาชญากรซึ่งกลายมาเป็นแนวความคิดที่สำคัญต่อระบบสืบสวนอาชญากรรมในปัจจุบัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลตั้งเพิ่มอาชญากรรม วิดีอกลาออกในปี ค.ศ. 1833 (พ.ศ. 2376) ตำรวจในกรุงปารีสที่ไม่ได้ทำงานเกี่ยวข้องกับ การสืบสวนอาชญากรรมไม่ยอมรับแนวความคิดนี้ เพราะมีความไม่ไว้วางใจต่ออดิตนักโทษเป็นพื้นฐาน ความเชื่อแนวนี้นำให้มีการคิดค้นต่อมาพบว่าคุณสมบัติของนักสืบที่น่าสนใจอันหนึ่งคือ ประสบการณ์และถิ่นที่นักสืบเติบโตเป็นแหล่งที่ปลูกฝังหล่อหลอมปฏิภาณไหวพริบให้เป็นนักสืบที่ดีได้ (ขบวนการก่อกบฏทางสังคม เช่น คนที่เติบโตจากแหล่งชุมชนแออัดสามารถปรับตัวได้ดี)

นักสืบสก๊อตแลนด์ยาร์ด (Scotland Yard's Detective Force)

เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1842 (พ.ศ. 2385) หลังจากได้รับการผ่อนคลายการควบคุมจากกรมการตำรวจ ผู้บริหารงานตำรวจได้อนุมัติให้มีตำรวจนักสืบสก๊อตแลนด์ยาร์ด โดยกำหนดโครงสร้างแผนกสืบสวนแยกออกไปทำเป็นโครงการทดลองเมื่อวันที่ 20 มิถุนายนในปีเดียวกัน โดยกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ออกกฎหมายรองรับและอนุมัติด้านการเงินสนับสนุนหน้าที่ของสืบสวนนี้คือจะหาข้อมูลข่าวเรื่องคนร้ายและอาชญากรรมเป็นการสืบหาและติดตามผู้กระทำผิด การทำงานสืบสวนเมื่อเกิดอาชญากรรมของหน่วยใหม่ในตอนนี้นำเป็นเพียงครั้งคราว เจ้าหน้าที่ได้รับการคัดเลือกมาจากตำรวจสายตรวจ ในช่วงนี้งานของสก๊อตแลนด์ยาร์ดยังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานสายตรวจอยู่ ตำรวจนักสืบจะได้รับเงินเพิ่มอีกเล็กน้อย ตำแหน่งในหน่วยงานนี้มีสารวัตร 2 คน นักสืบยศสิบเอก 6 คน เมื่อปฏิบัติงานต้องทำรายงานส่งคณะกรรมการตำรวจ นักสืบถูกควบคุมการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ต่อมาเมื่อวันที่ 15 สิงหาคมของปีเดียวกันนี้ได้มีการแต่งตั้งหัวหน้าสารวัตรชื่อ นิโคลัส เพียร์ซ (Nicholas Pearce) เป็นผู้บังคับบัญชาคนแรกของหน่วยสืบสก๊อตแลนด์ยาร์ด ครั้นถึงต้นปี ค.ศ. 1845 (พ.ศ. 2388) เพียร์ซได้เลื่อนขั้นเป็นผู้อำนวยการสายตรวจ และในเดือนพฤษภาคมก่อนจะดำรงตำแหน่ง ค.ศ. 1842 (พ.ศ. 2385) เขายังไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาของหน่วย เพียร์ซได้รับคำสั่งให้พัฒนาหน่วยงานสืบสวนขึ้นโดยส่วนหนึ่งคัดเลือกไปจากแผนกสายตรวจมอบหมายงานโดยมีบันทึกสั่งการเมื่อ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1845 (พ.ศ. 2388) สั่งการให้ตำรวจสืบสวนสังเกตดูขโมยและคนร้ายทั้งหมดในท้องที่ กับป้องกันคนเหล่านี้ก่อเหตุร้าย เพียร์ซจึงกลายเป็นทั้งผู้บังคับบัญชางานและประสานความร่วมมือ วางรากฐานระยะแรกขององค์กรสืบสวนนี้

ชาร์ล ดิกเก้น (Charles Dickens) นักเขียนนวนิยายที่มีชื่อเสียงสมัยนั้น ได้เขียนนวนิยายลึกลับ โดยมีตัวเอกเป็นสารวัตรชื่อ บักเก็ต (Bucket) แห่งสก๊อตแลนด์ยาร์ด บักเก็ตจะแนะนำตัวเองกับผู้อื่นเสมอว่าเขาเป็นนักสืบโดยใช้คำว่า "Detective" ซึ่งต่อมากลายเป็นคำเรียกผู้ทำหน้าที่นักสืบ (ปัจจุบันคำนี้ไม่นิยมใช้ในหมู่เจ้าหน้าที่สืบสวนอาชญากรรมแล้ว)

ในปี ค.ศ. 1869 (พ.ศ. 2412) อาชญากรรมในลอนดอนเกิดมากขึ้นอย่างผิดปกติ จึงมีการเพิ่มกำลังตำรวจทั้งสายตรวจและฝ่ายสืบสวน โดยฝ่ายสืบสวนเพิ่มขึ้นเป็น 260 คน มีระดับผู้ควบคุมอยู่ 27 คน ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาตามสายงาน ได้แก่ สารวัตรใหญ่ สารวัตร จ่าสิบเอก และสิบเอก ตำรวจในแผนกสืบสวนอาชญากรรมกลุ่มนี้มีความสามัคคีสูง มีความรู้ความชำนาญ มีความซื่อสัตย์ ทำให้ชื่อเสียงสก๊อตแลนด์ยาร์ดเป็นที่เกรงขามของบรรดาคนเลวในกรุงลอนดอน แต่ประชาชนส่วนหนึ่งก็ยังคอยจับผิดตำรวจนอกเครื่องแบบอยู่ งบประมาณด้านการสืบสวนยังคง

อยู่ในชั้นขัดสน ตามข้อเท็จจริงแล้วตำรวจสืบสก๊อตแลนด์ยาร์ดในยุคนั้นถือว่ามีรายได้และมาตรฐานการครองชีพต่ำเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่น ในที่สุดปลายปี 1877 (พ.ศ. 2420) มีเรื่องทิวไรต์กับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสก๊อตแลนด์ยาร์ด 3 คน จึงมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อสอบสวน เป็นผลให้อีกหนึ่งปีต่อมาตำรวจสก๊อตแลนด์ยาร์ดต้องมีการปรับปรุงกองสืบสวนขนาดใหญ่ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1878 (พ.ศ. 2421) มีการแต่งตั้งนายเฮาเวิร์ด วินเซนต์ (Howard Vincent) ซึ่งไม่ได้เป็นตำรวจมาก่อนเข้ามาเป็นผู้อำนวยการเพื่อควบคุมการทำงานของตำรวจ มีการแต่งตั้งสารวัตรสืบสวนเข้าไปประจำในแผนกสายตรวจ แบ่งท้องที่สืบสวนให้บางส่วนรับผิดชอบในคดีเล็ก ๆ มีการตั้งกองสืบสวนรับผิดชอบคดีใหญ่ ๆ ซ้อนขึ้นมาเพื่อดำเนินงาน

ในปี ค.ศ. 1889 (พ.ศ. 2432) กองสืบสวนของนักสืบสก๊อตแลนด์ยาร์ด ถูกกล่าวหาว่าปล่อยตัวฆาตกรในคดี แจ็คเดอะริปปเปอร์ (Jack the Ripper) เป็นฆาตกรที่ฆ่าผู้หญิงอย่างทารุณ 6 คน ในระยะสี่เดือน ผู้เคราะห์ร้ายทุกคนเป็นโสเภณี หลังจากคดีฆาตกรรมสองสามคนแรกเกิดขึ้น ตำรวจใหญ่ของสก๊อตแลนด์ยาร์ดออกมาให้คำมั่นสัญญาด้วยความมั่นใจว่าจะจับฆาตกรให้ได้ คดีนี้สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนทั่วลอนดอน ฆาตกรปฏิบัติการในเวลากลางคืน ทั้ง ๆ ที่เวลาเดียวกันนั้นก็มีการออกตรวจตราเช่นกันแต่ก็ยังจับกุมตัวคนร้ายไม่ได้ และเนื่องจากได้สร้างความหวังให้กับประชาชนดังกล่าว เมื่อไม่ได้ดังหวังประชาชนจึงโวยวายมุ่งมาที่ความล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนของตำรวจ ทั้งที่มีคนให้ข่าวสารเข้ามาที่หน่วยสืบสวนมากมาย แต่เป็นข่าวที่ไม่จริงผู้ต้องสงสัยถูกเชิญตัวมาสอบสวนหลายรายประชาชนเริ่มโกรธตำรวจมากขึ้น จนกระทั่งพระราชินีวิกตอเรีย (Queen Victoria) ออกมาแถลงเกี่ยวกับตำรวจ วิจารณ์ว่าไร้สมรรถภาพ จึงมีการปรับปรุงการศึกษาหาความรู้ในงานสืบสวนขนาดใหญ่ โดยมุ่งไปที่ “วิชาการสืบสวนเป็นเทคนิคเฉพาะของตำรวจเชิงวิทยาศาสตร์” เน้นรูปแบบการทำงานที่ใช้วิธีกระจายข้อมูลอย่างเป็นระบบ ยึดหลักที่ทีมงาน และตั้งศูนย์รวมการแถลงข่าว ซึ่งทั้งหมดนี้ยังใช้กันอยู่แม้ในปัจจุบัน

วิทยาศาสตร์กับการสืบสวนของตำรวจไทย

ปัจจุบันได้ยอมรับกันอย่างไร้เงื่อนไขว่า ต้องนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ตลอดจนการวิจัยพัฒนาวิทยาการแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยการสืบสวนและได้กำหนดเรื่องนี้ไว้ในแผนกรมตำรวจแม่บทฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539) โดยใช้แนวทางตามแผนกรมตำรวจแม่บทฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นหลัก และให้สอดคล้องกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เพื่อให้เข้าใจว่าวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์กับงานสืบสวนของไทยมีส่วนสัมพันธ์

เกี่ยวกันอย่างไร จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาของหน่วยงานที่ทำงานด้านวิทยาศาสตร์ในวงการสืบสวนของไทยพร้อมกันไปด้วย

กรมตำรวจเริ่มเห็นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์ในการสืบสวนอาชญากรรมโดยตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานในสังกัดตำรวจสันติบาลเมื่อปี พ.ศ. 2475 ช่วงแรกได้รวมงานพิสูจน์หลักฐานกับงานทะเบียนประวัติอาชญากรรมอยู่ด้วยกัน ในปีต่อมา (พ.ศ. 2476) ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมต่าง ๆ ในกระทรวงมหาดไทย กองกำกับการ 3 กองตำรวจสันติบาล มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเก็บพิมพ์ลายนิ้วมือ บันทึกแผนประทุษกรรม พิสูจน์หลักฐานบัญชีโจรผู้ร้ายและเนรเทศ จนกระทั่งได้มีการปรับปรุงหน่วยงานกรมตำรวจใหม่ ตั้งกองตำรวจสอบสวนกลางโอนเอางานด้านวิทยาการกองกำกับการ 3 กองตำรวจสันติบาลมาขึ้นกับกองกำกับการสอบสวนกลาง โดยมีกองวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อ พ.ศ. 2483 ต่อมาได้ยกฐานะกองตำรวจสอบสวนกลางเป็นกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง มีกองพิเศษดูแลงานด้านพิสูจน์หลักฐานและทะเบียนประวัติอาชญากรรมเมื่อปี พ.ศ. 2493 ครั้นถึงปี พ.ศ. 2497 กองพิเศษถูกยุบไปรวมกับกองวิชาการ ซึ่งมีฐานะเป็นกองบังคับการ ทำงานด้านตรวจพิสูจน์วัตถุพยาน

การตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์เริ่มใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนกระทั่ง พ.ศ. 2497 กรมตำรวจและบุคลากรก็ยังไม่เห็นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์มากนัก แต่มิได้หมายถึงว่าจะไม่มีผู้ใดสนใจนำวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสืบสวนอาชญากรรมเลย เพราะบุคลากรในหน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์ก็ยังคงมีและทำงานสนับสนุนหน่วยงานสืบสวนของกรมตำรวจมาโดยตลอด

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจใน

แนวความคิดในแง่มุมมองต่าง ๆ ของบุคคล

มนุษย์เป็นสัตว์เมืองและมีความจำเป็นที่จะอยู่ร่วมกันโดยธรรมชาติ โดยการอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้นประกอบไปด้วยกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา แตกต่างกัน ซึ่งการอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้นต่างฝ่ายต่างต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาผลประโยชน์กัน บางครั้งถึงกับมีการประหัตประหารเอาชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินกัน ฉะนั้นเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย รัฐจึงจำเป็นต้องมีกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเพื่อควบคุมสังคม โดยมีหน่วยงานของรัฐ คือ ตำรวจ เป็นผู้ดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายของบ้านเมือง เพื่อป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นในประมว

กฎหมายระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ภาคที่ 1 ลักษณะที่ 1 บทที่ 1 ได้กำหนดหน้าที่ของตำรวจ โดยทั่วไป คือ

1. รักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอก เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน
2. รักษากฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำผิดในทางอาญา
3. บำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ประชาชน
4. ดูแลรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ

ดังนั้นงานในด้านการป้องกันอาชญากรรมนั้น ถือว่าเป็นงานหลักของตำรวจ ในการที่จะต้องพิทักษ์สันติราษฎร์เพื่อป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น หากการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจสำเร็จนั้นก็หมายความว่า หน้าที่ของตำรวจที่กำหนดไว้ 4 ข้อ ในประมวลกฎหมายระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีประสบความสำเร็จด้วยและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะมาทำหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง มีความรู้และความสามารถดี จึงจะทำงานในด้านการป้องกันอาชญากรรม และหน้าที่ของตำรวจในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

งานด้านการสืบสวนนั้นถือว่าเป็นหน่วยงานหนึ่งของตำรวจที่มีส่วนในการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น คือ การสืบสวนก่อนที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หมายความว่า หากมีการสืบทราบว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจะได้หาทางระงับหรือป้องกันมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้น นัทธี จิตสว่าง (2539, น. 51) ซัทเธอร์แลนด์ และ เครสเซย์ (Sutherland and Cressey) ได้ให้ความหมายการป้องกันอาชญากรรมว่า “เป็นความพยายามที่จะสกัดกั้นล่วงหน้ามิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น” ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรมนั้นได้มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานอยู่หลายประการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2525, น. 13-19) แนวคิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ให้ทางตำรวจได้ตระหนักถึงงานด้านป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการจับกุม โดยแนวคิดทฤษฎีนี้ได้ให้ความสำคัญต่อการตรวจท้องที่ของตำรวจ โดยถือว่าการตรวจท้องที่เป็นกระดูกสันหลังของงานตำรวจ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นรูปแบบในการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ออกตรวจเพื่อตรวจรักษาความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่ยังเป็นยุทธวิธีที่นำมาใช้ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมอีกด้วย โดยเชื่อว่าการปรากฏตัวของตำรวจบ่อย ๆ ย่อมมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรม มิให้กระทำความผิด เพราะอาชญากรเกรงกลัวต่อการจับกุม เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจจึงต้อง

แต่งเครื่องแบบและรถวิทยุสายตรวจให้มีลักษณะเด่นชัดเพื่อเป็นการข่มขู่ตัวอาชญากรมิให้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ตามแนวทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจและการกระจายกำลังตำรวจให้ครอบคลุมทั่วทั้งชุมชนจะช่วยป้องกันอาชญากรรม เพื่อลดช่องโอกาสสำหรับผู้ที่ตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย

นัทธี จิตสว่าง (2539, น. 69-73) แนวคิดทฤษฎีการลดช่องโอกาสในการกระทำความผิด การป้องกันอาชญากรรมตามแนวคิดนี้ สามารถกระทำได้ดีด้วยการขจัดหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้าย โดยแนวคิดทฤษฎีนี้ได้วางแนวไว้ว่า การขจัดหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้าย เป็นแนวทางการป้องกันที่เน้นการหลีกเลี่ยงการเป็นเหยื่ออาชญากร โดยการปรับสภาพแวดล้อม เช่น จัดให้มีการวางผังเมืองที่ดี ติดตั้งระบบสัญญาณเตือนภัย จัดระบบการใช้พื้นที่ ถนนหนทาง สวนสาธารณะ และที่อยู่อาศัย โดยจัดให้สถานที่เหล่านี้มีความเป็นชุมชนที่ไม่โดดเดี่ยว ไม่แยกตัวจากชุมชน อีกนัยหนึ่งคือการทำให้ถนนและบ้านเรือนถูกเฝ้ามองตลอดเวลา ซึ่งได้แก่การเฝ้ามองของผู้คนในชุมชนไม่ ทำให้ตกเป็นเป้าหมายของอาชญากรในการประกอบอาชญากรรม

แนวความคิดนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า อาชญากรรมเป็นผลมาจากองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดและมีช่องโอกาสในการกระทำความผิด ดังนั้น การป้องกันตามแนวคิดนี้คือจะต้องตัดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้าย

หลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐสมัยใหม่

ระบบการดำเนินคดี

ระบบการดำเนินคดีอาญาในโลกนี้มี 2 ระบบ คือ ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา การดำเนินคดีในระบบไต่สวนก็คือ การดำเนินคดีอาญาที่ไม่แยกหน้าที่สอบสวน หน้าที่พิจารณาพิพากษาออกจากกันให้อาศัยต่างหากจากกัน เน้นผู้ทำและผู้ถูกไต่สวนหรือผู้ถูกกล่าวหาที่ตกเป็นกรรมในคดี

ส่วนระบบกล่าวหาคือการนำระบบไต่สวนเดิมมาปรับแต่ง แยกให้องค์กรที่แยกต่างหากจากกันทำงาน อำนาจการพิจารณาก็อยู่ที่ศาล ส่วนการที่จะตรวจสอบขั้นต้นว่าเรื่องเป็นเรื่องหรือไม่ที่จะนำไปสู่ศาลก็ต้องตั้งองค์กรขึ้นมาคืออัยการ เมื่อแยกออกมาแล้ว ผู้ต้องหาเป็น

กรรมไม่ได้ก็ยกขึ้นไปเป็นประธานในคดี ประธานในคดีต้องมีสิทธิ แม้จะตกอยู่ภายในอำนาจรัฐ บางประการ ที่จำเป็นเพื่อให้ดำเนินคดีนั้นไปได้ แต่การจับ การค้นก็ต้องเคารพประธานในคดี

การดำเนินคดีโดยรัฐ เป็นการดำเนินคดีโดยถือว่ารัฐเป็นผู้รับผิดชอบรักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นการดำเนินคดีไม่มีคู่ความ ถ้าจะมีเราก็ต้องเรียกว่าเป็นคู่ความในการหารูปแบบ อัยการไม่อาจจะเป็นผู้ความได้ นอกจากนั้นแล้วเป็นการดำเนินคดีที่ฝ่ายรัฐต้องร่วมมือในการ ตรวจสอบค้นหาความเอง การดำเนินคดีโดยรัฐเราไม่ได้ผูกขาดไว้แต่ผู้เดียว แต่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายดำเนินคดีด้วย

หลักและแนวคิดของ Due Process of Law

เดิมศาลไทยเห็นใจเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปล່อยให้อำนาจนิยม (Crime Control Model) ต่อมาเมื่อได้มีการใช้รัฐธรรมนูญสมัยปี พ.ศ. 2540 เริ่มเปลี่ยนเป็น Due Process Model ซึ่งจะกล่าวในแง่มุมของ Rule of Law (หลักนิติธรรม) แต่ความหมายในปัจจุบันไม่มีหลักนิติธรรม บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง แต่หลักดังกล่าวนี้ต้องมีในแผนที่ทางความคิดเพื่อจะได้ เข้าใจกฎหมายชัดเจน ถูกต้อง เมื่อไม่เป็นกฎหมายแต่นั่นปรัชญาทางการเมือง ลักษณะสำคัญ อย่างหนึ่งซึ่งมีความหมายคลาดเคลื่อนไม่แน่นอนจะมีความหมายแบบกฎหมายโดยแท้ไม่ได้ ความหมายที่คลาสสิกที่สุดคือ ศาสตราจารย์เดซีของอังกฤษกล่าวว่า มีองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ สิทธิเสรีนิยมที่ยึดสิทธิของปัจเจกชนเป็นหลัก Right of Individual และการตรวจสอบโดยฝ่ายตุลา การในการกระทำของรัฐบาล ดังนั้นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเดียวนั้นไม่พอ จะต้องจัดให้มี กระบวนการทางตุลาการมาตรวจสอบทางรัฐว่าทำการถูกต้องหรือไม่

หลักและองค์ประกอบของ Rule of Law

1. ความสามารถทางกฎหมายทางนิติศาสตร์ที่จะชี้แนะประชาชนประพฤติปฏิบัติ อย่างไร กฎหมายนี้ต้องชัดเจน เพื่อคนจะได้รู้ล่วงหน้าเพื่อที่จะปฏิบัติได้
2. ประสิทธิภาพ Avocracy มาจากหลักว่ากฎหมายต้องชัดเจน คนฝ่าฝืนต้องมี มาตรการบังคับ
3. ความมั่นคงในกฎหมาย
4. หลักความมีอำนาจสูงสุดของกฎหมาย (หลักการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ บุคคล)

สิทธิมนุษยชนที่ข้องเกี่ยวกับกฎหมาย

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ กล่าวคือเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนต้องมี เป็นสิทธิที่ปัจเจกชนมีอยู่และยื่นอำนาจรัฐ

ในทางวิชาการด้านนิติศาสตร์ มีการกล่าวกันว่า ลักษณะสำคัญของกฎหมายสมัยใหม่มีสองอย่าง อย่างแรกต้องมีเอกภาพคือมีลักษณะยึดโยงกัน อย่างที่สองกฎหมายต้องยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ดังที่นักนิติศาสตร์ชาวตะวันตกคนหนึ่งกล่าวถึงกฎหมายว่าต้องบัญญัติภายใต้ข้อสันนิษฐานว่าภายในขอบเขตที่แน่นอนของเสรีชน พระมหากษัตริย์จะก้าวล้ำเข้าไปไม่ได้ คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทนิติของกฎหมายที่ยอมรับในสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนโดยการจำกัดอำนาจรัฐในเรื่องต่าง ๆ

จากความสำคัญของสิทธิมนุษยชนอย่างนี้ กฎหมายหลายฉบับที่มีลักษณะยึดโยงกันอย่างประมวลกฎหมายที่เรารู้จักกัน เช่น กฎหมายของอาณาจักรแบบิโลนที่เรียกว่า Code hammurabi ในยุคหนึ่งพันเก้าร้อยปีก่อนคริสตกาล แม้มีลักษณะค่อนข้างจะเป็นเอกภาพแต่เมื่อไม่ยอมรับศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของบุคคลโดยบัญญัติโทษแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน นักนิติศาสตร์จึงไม่ยอมรับว่าเป็นกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายจึงแยกขาดจากสิทธิมนุษยชนได้

เครื่องมือและมาตรการในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

การจับ การค้น

การจับ การค้น เป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ขณะเดียวกันก็เป็นการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยหลักแล้วผู้ที่มีอำนาจในการจับคือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (ดู ป.วิ.อ. มาตรา 88 เป็นต้น) ราษฎรจะจับราษฎรด้วยตนเองถือเป็นข้อยกเว้น (ดู ป.วิ.อ. มาตรา 79) ส่วนการค้นไม่ว่าจะเป็นในที่หรือฐานเพื่อหาตัวคนหรือสิ่งของ หรือค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานจะทำได้โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น (ดู ป.วิ.อ. มาตรา 93) ราษฎรจะค้นที่หรือฐานหรือค้นราษฎรด้วยตนเองในที่สาธารณะสถานไม่ได้

เนื่องจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจกว้างขวาง จึงขอกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก่อนจะอธิบายเรื่องการจับ การค้น ต่อไป

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มาตรา 2 (16) อธิบายกำหนดหมายความ่ว่า

(ก) เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน พนักงานฝ่ายปกครอง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ ไม่จำกัดยศและตำแหน่งหน้าที่ คือ ตั้งแต่พลตำรวจขึ้นไป

กฎหมายซึ่งบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น ป.วิ.อ. มาตรา 17 ให้อำนาจดำเนินทำการ “สืบสวน” คดีอาญาได้ ป.วิ.อ. มาตรา 2 (10) อธิบายว่าการสืบสวนคือการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อ “รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน” และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด เช่น คอยสอดส่องดูว่ามีบุคคลจะกระทำความผิดขึ้นหรือไม่ หรือหากมีการกระทำความผิด เช่น ฆ่าคนตายเกิดขึ้นก็ต้องตรวจสอบว่าใครเป็นผู้ฆ่า และฆ่าโดยวิธีใด ป.วิ.อ. บัญญัติเรื่องการสอบสวนไว้ในมาตรา 17 และมาตรา 125

อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สำคัญ คือ อำนาจในการจับ เช่น ป.วิ.อ. มาตรา 78 อำนาจในการค้น เช่น ป.วิ.อ. มาตรา 92 และ 93 เป็นต้น

(ข) พศดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุม หรือปราบปราม

ตัวอย่าง พศดีซึ่งทำหน้าที่ควบคุมนักท่องเที่ยวอยู่ในเรือนจำยอมไม่ใช้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หากมาปฏิบัติหน้าที่นอกเรือนจำ เห็นนายแดงขายยาเสพติดให้นายดำในที่สาธารณสถานจะจับนายแดงไม่ได้ อำนาจในการจับมีเท่ากับราษฎรเท่านั้น ซึ่งกรณีดังกล่าวราษฎรก็จะจับนายแดงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม หากมีนักท่องเที่ยวกระทำความผิดอาญาในเรือนจำหรือหลบหนีพศดียอมเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการจับกุมนักท่องเที่ยวนั้น ตามอำนาจหน้าที่หรือพนักงานสรรพสามิต โดยทั่ว ๆ ไปแล้วยอมไม่ใช้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงไม่มีอำนาจในการจับดังเช่นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (ฎีกาที่ 1142/2482) อำนาจในการจับผู้กระทำความผิดมีเท่ากับราษฎรคนหนึ่งเท่านั้น จะมีอำนาจจับในฐานะที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเฉพาะกรณีมีการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับสุรา ฯลฯ เท่านั้น

เขตอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ

พนักงานฝ่ายปกครอง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็มีเขตอำนาจเฉพาะในท้องที่ซึ่งตนรับผิดชอบ ส่วนตำรวจนั้น ฎีกาที่ 140/2490, 919/2491 และ 1259/2542 วินิจฉัยว่ามีเขตอำนาจในการการปฏิบัติหน้าที่ทั่วราชอาณาจักรโดยไม่ต้องคำนึงถึงยศหรือ

ตำแหน่งของตำรวจนั้น ตำรวจตั้งแต่พลตำรวจขึ้นไปก็มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร ตำรวจจึงมีอำนาจจับกุมราษฎรผู้กระทำความผิดและสืบสวนคดีอาญา นอกเขตพื้นที่ของสถานีตำรวจที่ตนประจำอยู่ด้วย (หยุด แสงอุทัย, 2540, น. 110-113, 215-218) เมื่อมีอำนาจก็มีความรับผิดชอบติดตามมาด้วย ด้วยเหตุนี้เจ้าพนักงานตำรวจแม้จะรับราชการประจำอยู่ที่กองกับการตำรวจน้ำทำหน้าที่ช่างเครื่องซ่อมบำรุงเครื่องยนต์ของเรือที่ใช้ในราชการตำรวจน้ำ ก็ถือเป็นเพียงหน้าที่เฉพาะตามคำสั่งแต่งตั้งของทางราชการ แต่โดยทั่วไปยังมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาตาม ป.วิ.อ. มาตรา 17 หากทำการตรวจค้นและจับกุมราษฎรซึ่งกระทำความผิดแล้วเรียกเรือเอาเงินจากราษฎรเพื่อจะไม่นำตัวส่งพนักงานสอบสวน ก็มีความผิดฐานเจ้าพนักงานเรียกสินบนตาม ป.อ. มาตรา 149 (ฎีกาที่ 500/2537 ตัดสินยืนตามฎีกา 1670/2509 กรณีตำรวจดับเพลิง และฎีกาที่ 140/2490) ตรงกันข้ามหากเจ้าพนักงานสรรพสามิตไปจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ.อาวุธปืนแล้วเรียกเอาเงินจากเจ้าของปืนเพื่อคืนปืนให้ไม่ผิด ป.อ. มาตรา 149 เพราะจะเป็น “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” เฉพาะเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับสรรพสามิตเท่านั้น การไปจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ.อาวุธปืนไม่ถือเป็น “การทำตามอำนาจหน้าที่” (ฎีกาที่ 1142/2482 และ 1035/2482)

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ก็คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั่นเอง จึงมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ป.วิ.อ. ได้เคยบัญญัติให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ “ชั้นผู้ใหญ่” ไว้โดยเฉพาะ เช่น อำนาจในการออกหมายจับ อำนาจในการจับโดยไม่ต้องมีหมายจับ (หากมีเหตุออกหมายจับ) แต่อำนาจเหล่านี้ได้ถูกยกเลิกไปหมดแล้วเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในปัจจุบันจึงมีอำนาจแทบจะไม่ต่างกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั่นเอง

จับ

“การจับ” เป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากที่สุดอย่างหนึ่ง การจับก่อให้เกิดอำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับ (ป.วิ.อ. มาตรา 84 และมาตรา 87) ผู้จับมีอำนาจ “ค้นตัว” ผู้ถูกจับ และอำนาจอื่น ๆ อีกหลายประการ

เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้พ้นจากการถูกจับโดยอำเภอใจ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยหลักแล้วการจับจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมี “หมายจับ” จะจับโดยไม่มีหมายก็แต่เฉพาะกรณีเร่งด่วนที่ไม่อาจจะรอให้มีการออกหมายได้เสียก่อน

คำรับสารภาพในชั้นจับกุม หรือในชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด “รับฟัง” ไม่ได้โดยเด็ดขาด

มาตรา 84 วรรคสี่ บัญญัติ “ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน” ถ้อยคำใด ๆ ซึ่งเป็น “คำรับสารภาพ” ของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ซึ่งผู้ถูกจับได้ให้ไว้

(ก) ในชั้นจับกุม ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือ

(ข) ในชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ข้อสังเกต มาตรา 84 วรรคสี่ ไม่ให้รับฟังโดยเด็ดขาด โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ว่า (ก) เจ้าพนักงานจะแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบ ไม่ว่าจะแจ้งในชั้นจับกุมหรือแจ้งเมื่อมาอยู่ที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้วก็ตาม ถึงสิทธิของผู้ถูกจับที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้แล้วก็ตาม และ แม้ว่า (ข) คำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิดนั้น ผู้ถูกจับจะให้ถ้อยคำออกมาโดยสมัครใจเพียงใดก็ตาม

วิเคราะห์ การที่มาตรา 84 วรรคสี่ บัญญัติเช่นนี้ เท่ากับเป็นการคุ้มครองอย่างเต็มรูปแบบถึงสิทธิของผู้ถูกจับตามรัฐธรรมนูญมาตรา 243 วรรคหนึ่ง ที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา เพราะเท่ากับว่าคำรับสารภาพของผู้ถูกจับกุมในชั้นจับกุมหรือในชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับนั้น โดยผลของกฎหมายถือว่าเป็นถ้อยคำที่ให้ออกมาโดยไม่สมัครใจ จึงรับฟังไม่ได้โดยเด็ดขาด แม้ว่าตามความเป็นจริงผู้ถูกจับกุมจะให้ถ้อยคำออกมาโดยสมัครใจเพียงใดก็ตาม กฎหมายก็ห้ามศาลมิให้รับฟัง ด้วยเหตุนี้ หากผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในชั้นสอบสวนต่อพนักงานสอบสวนและให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณา ก็จะทำคำรับสารภาพในชั้นจับกุมหรือในชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับมาเป็นพยานหลักฐานส่วนหนึ่งในการลงโทษบุคคลนั้นมิได้

ข้อสังเกต สิทธิตามรัฐธรรมนูญมาตรา 243 ที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา” โดยหลักแล้วย่อมสละได้ คำรับสารภาพโดยสมัครใจว่าตนได้กระทำความผิด ก็คือการสละสิทธิในตนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อมาตรา 84 วรรคสี่ ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน ก็แสดงว่ากรณีนี้ กฎหมายห้ามมิให้มีการสละสิทธิในตนเอง รัฐแมสซาชูเซตส์จะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาหลังจากไม่ยินยอมให้ใช้โทรศัพท์เช่นคดี Commonwealth V. Jones, 287 NE. 2d 599 (Mass, 1972)

ผลของการจับโดยไม่ชอบ

กรณีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จับ

(1) ผู้ที่จะถูกจับกระทำการโต้ตอบการจับโดยอ้างป้องกันตาม ป.อ. มาตรา 68 ได้

ตัวอย่าง ฎีกาที่ 1035/2536 คำว่าเจ้าบ้าน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 95 (5) หมายความว่าผู้เป็นหัวหน้าของบุคคลที่พักอาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้น และรวมตลอดถึงคู่สมรสของผู้เป็นหัวหน้าเท่านั้น เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบในการครอบครองบ้านและปกครองผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนั้น ไม่รวมถึงผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนั้นทุกคน

ในบ้านเกิดเหตุมีบิดามารดาของจำเลย จำเลยและน้องสาวพักอาศัยอยู่ในลำเนาตะเปียนบ้าน ระบุว่าบิดาจำเลยเป็นหัวหน้า มีชื่อจำเลยอยู่ในฐานะเป็นบุตร จำเลยจึงมิได้อยู่ในฐานะเป็นเจ้าบ้าน การที่ผู้เสียหายกับพวกซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจะเข้าไปทำการจับกุมจำเลยในบ้าน ดังกล่าวจึงต้องมีหมายค้นถูกต้องเสียก่อน ทั้งที่ผู้เสียหายกับพวกมิใช่เจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่จะทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น (หมายเหตุ-หลักนี้ถูกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกแล้ว) ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายกับพวกเข้าทำการจับกุมจำเลยโดยไม่มีหมายค้นจึงเป็นการจับกุม โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการจับกุมโดยไม่มีอำนาจ จำเลยจึงชอบที่จะป้องกันสิทธิของตนให้พ้นจากภัยอันตรายอันเกิดจากการจับกุมโดยไม่ชอบเช่นนี้ได้ หากจำเลยชกต่อยผู้เสียหายก็เป็นการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนพอสมควรแก่เหตุและไม่เป็นความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่และทำร้ายร่างกาย

ข้อสังเกต ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 238 ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจออกหมายค้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะออกหมายค้นด้วยตนเองต่อไปอีกไม่ได้แล้ว การค้นที่รื้อฐานโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึงต้องมี “หมายค้น” ที่ออกโดยศาลเว้นแต่จะเป็นกรณีที่ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายตาม ป.วิ.อ. มาตรา 92 อนุมาตรา 1 ถึง 5

ตัวอย่าง ฎีกาที่ 187/2507 วินิจฉัยว่า “จำเลยกระทำผิดซึ่งหน้าในความผิดลหุโทษเวลากลางคืน แล้วหลบหนีเข้าบ้านของจำเลยซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ไล่จับรู้จักอย่างดีแล้ว เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยจะหลบหนีต่อไปอีก ไม่ถือว่าเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งตามความในมาตรา 96 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานตำรวจผู้ไล่จับไม่มีอำนาจเข้าไปจับกุมจำเลยในบ้านเรือนจำเลยอันเป็นที่รื้อฐานได้ การที่จำเลยเงื้อมีดจะฟันตำรวจที่เข้ามาจับถือว่าเป็นการป้องกันสิทธิของจำเลยให้พ้นภัยอันตรายพอสมควรแก่เหตุ”

(2) ผู้จะถูกจับต่อสู้ขัดขวางไม่มีความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานตาม ป.อ. มาตรา 138

ตัวอย่าง ฎีกาที่ 1041/2506 ข้อเท็จจริงคือ ส.ต.อ.ดำ เห็นนายแดงกำลังนั่งกินข้าวอยู่ในร้านอาหาร ส.ต.อ.ดำ จำได้ว่านายแดงคือผู้ที่ทำร้ายร่างกายนายม่วงเมื่อสองวันที่ผ่านมา ส.ต.อ.ดำจึงแสดงตนเข้าไปจับกุมนายม่วง นายม่วงต่อสู้ขัดขวางการจับกุม นายม่วงไม่มีความผิดตามมาตรา 138 เพราะจะมีความผิดได้ต้องเป็นการต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงาน ในการปฏิบัติการตามหน้าที่” กล่าวคือ เป็นการเข้าจับกุมโดยมีอำนาจเข้าจับกุมได้ การจับกุมของ ส.ต.อ.ดำไม่มีหมายจับและไม่เข้าข้อยกเว้นให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามมาตรา 78 อนุมาตรา 1 ถึง 4 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และไม่ใช้กรณีตามวรรคท้ายของมาตราดังกล่าว

ด้วย ดังนั้นจึงเป็นการจับกุมโดยไม่มีอำนาจ ผู้ที่ต่อสู้ขัดขวางก็ไม่มี ความผิดตามมาตรา 138 (ฎีกาที่ 1041/2506)

(3) ผู้จับมีความผิดตาม ป.อ. ฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังตาม ป.อ. มาตรา 310

ตัวอย่าง ฎีกาที่ 1089/2502 กำหนดไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ใหญ่บ้านจับคนไปส่ง อำเภอนในข้อหากระทำผิดทางอาญาโดยไม่มีหมายจับ เมื่อผู้ใหญ่บ้านกระทำตามคำสั่งของกำหนด จึงมีความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310

(4) ผู้ถูกจับมีความผิดตาม ป.อ. ฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ผู้ถูกจับตาม ป.อ. มาตรา 157 ได้

ตัวอย่าง ฎีกาที่ 4243/2542 จำเลยเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเข้าทำการจับกุม ผู้เสียหายที่ได้ก่อการทะเลาะวิวาทก่อนหน้านั้น แต่เหตุแห่งการทะเลาะวิวาทได้ยุติลงแล้ว เหตุ วิวาทยังไม่ชัดเจนว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด ไม่ใช่การกระทำผิดซึ่งหน้าโดยมีคู่กรณีกับผู้เสียหายชี้ให้ จับ แต่มีได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบ อีกทั้งไม่ใช่กรณีที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดมาแล้วจะ หลบหนีจำเลยจึงไม่มีหมายจับ ไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะจับผู้เสียหาย จำเลยจับ ผู้เสียหายโดยไม่แจ้งข้อหา ไม่ทำบันทึกจับกุม ไม่ส่งมอบตัวให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดี กลับ นำไปควบคุมที่ด่านตรวจ ซึ่งเจตนาจำเลยว่าการกระทำโดยโกรธแค้น แสดงอำนาจเพื่อข่มขู่กลั่นแกล้ง ผู้เสียหายให้เดือดร้อนเสียหาย การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติ หน้าที่โดยมิชอบ และทำให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย พฤติการณ์แห่งคดีเป็นเรื่องรุนแรงต่อ ความรู้สึกของประชาชน ไม่มีเหตุที่จะรอการลงโทษ โดยศาลฎีกาพิพากษายืนตามคำพิพากษา ของศาลล่าง จำคุกจำเลย 1 ปี

(5) ผู้จับต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในการกระทำละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 (ฎีกาที่ 6301/2541)

(6) พยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นอันสืบเนื่องมาจากการจับที่ไม่ชอบจะ “รับฟัง” ไม่ได้

ตัวอย่าง ส.ต.ต.ขาว มีเหตุอันควรสงสัยว่า นายแดงกระทำความผิดมาแล้ว แต่ ไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่านายแดง “จะหลบหนี” ส.ต.ต.ขาวได้จับนายแดงโดยไม่มีหมายจับ ซึ่งไม่ ชอบด้วยมาตรา 78 อนุมาตรา 3 เมื่อจับแล้วได้ค้นตัวนายแดง โดยอาศัยอำนาจตาม ป.วิ.อ. มาตรา 85 วรรคแรก แม้จะพบของผิดกฎหมายเช่นยาเสพติดก็จะใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันแก่นาย แแดงในคดีครอบครองยาเสพติดไม่ได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 226 แม้การค้นจะกระทำโดยชอบแต่ก็สืบ เนื่องมาจากการจับที่ไม่ชอบ

อย่างไรก็ตาม ฎีกาที่ 500/2474 ได้วินิจฉัยว่า แม้คำรับสารภาพของจำเลยในชั้นสอบสวนจะรับฟังไม่ได้เพราะถูกจูงใจให้รับสารภาพแต่พยานวัตถุที่ได้มาจากการที่จำเลย

ข้อสังเกต หากเป็นเวลากลางวัน ส.ต.ต.ขวยยอมวิ่งไล่จับนายแดงเข้าไปในบ้าน บ้านของนายแดงได้โดยอาศัยอำนาจตาม ป.วิ.อ. มาตรา 92 (3) แต่หากเป็นเวลากลางคืนแล้ว ย่อมต้องดู ป.วิ.อ. มาตรา 96 ประกอบด้วย เพราะบัญญัติไว้เป็นพิเศษเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการครอบครองเคหสถานอย่างสงบสุขในเวลากลางคืน

ค้น

ผู้มีอำนาจในการค้น คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (รวมทั้ง “ชั้นผู้ใหญ่” ด้วย) ส่วนราษฎรไม่มีอำนาจในการค้น

การค้นโดยมีหมายค้น

การค้นในกรณีใดจึงต้องมีหมายค้น

ป.วิ.อ. มาตรา 57 บัญญัติว่า การค้นในที่รโหฐาน เพื่อ “หาตัวคน” หรือ “หาสิ่งของ” ต้องมี “หมายค้น” แต่การค้นในที่รโหฐานไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้หากเข้าหลักเกณฑ์ของ ป.วิ.อ. มาตรา 92

ข้อสังเกต ส่วนการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน ป.วิ.อ. มาตรา 93 ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จะค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย ต่างกับการ “จับ” ซึ่งต้องมี “หมายจับ” แม้จะจับในที่สถาน เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ (ดู ป.วิ.อ. มาตรา 57) ซึ่งบัญญัติระบุมตราที่เป็นข้อยกเว้นให้จับได้ ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย

ผู้มีอำนาจออกหมายค้น

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 238 คือ “ศาล” เท่านั้น ซึ่ง ป.วิ.อ. มาตรา 58 ก็บัญญัติไว้สอดคล้องกัน

ผู้มีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการตามหมายค้น

มาตรา 97 มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยให้ยกเลิกความเดิมและใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 97 ในกรณีที่ค้นโดยมีหมาย เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นหรือผู้รักษาการแทนซึ่งต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเท่านั้น มีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการให้เป็นไปตามหมายนั้น”

การค้นโดยไม่มีหมายค้น (ดู ป.วิ.อ. มาตรา 92)

รัฐธรรมนูญ มาตรา 238 บัญญัติว่าการค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ข้อสังเกต บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ป.วิ.อ. มาตรา 92 จึงเป็นกรณีหนึ่งที่กฎหมายบัญญัติให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น

มาตรา 25 ให้ยกเลิกความในมาตรา 92 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 92 ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐานหรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น

(2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน

(3) เมื่อบุคคลได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

การค้นในที่รโหฐานในเวลากลางคืน

โดยหลักแล้วไม่ว่าจะเป็น การค้นโดยมีหมายหรือไม่มีหมาย จะต้องกระทำในเวลากลางวันเท่านั้น จะทำในเวลากลางคืนได้เฉพาะตามที่ ป.วิ.อ. มาตรา 96 บัญญัติไว้เท่านั้น

มาตรา 96 มีการแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

มาตรา 96 การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก มีข้อยกเว้นดังนี้

(1) เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวันถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้

(2) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษจะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้

(3) การค้นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญจะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

การค้นบุคคลในที่รโหฐาน

(1) หากเป็นการค้นโดยมีหมายค้น เช่น หมายค้นระบุให้ค้นหาสิ่งของในบ้านของนายแดง หากเจ้าพนักงานตำรวจผู้ค้นพบนายดำอยู่ในบ้านหลังนั้นและ “มีเหตุควรสงสัยว่า” นายดำเอาสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนในร่างกายของนายดำ เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวนายดำได้ เพราะ ป.วิ.อ. มาตรา 100 วรรคสอง ให้อำนาจไว้

อย่างไรก็ตาม หากเจ้าพนักงานผู้ค้นบ้านของนายแดงเพื่อหาสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยันแก่นายแดง ได้พบนายดำยืนอยู่ในบ้านนายแดงแต่สงสัยว่านายดำมียาเสพติดในความครอบครอง หากต้องการค้นตัวนายดำต้องอาศัยหลักเกณฑ์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 93 เพราะ

แม้นายดำยื่นอยู่ในสาธารณสถาน หากจะค้นยังต้องอาศัยหลักเกณฑ์ของมาตรา 93 เมื่อนายดำอยู่ในที่รโหฐานการค้นก็ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ของมาตรา 93 เช่นกัน กล่าวคือ “ต้องมีเหตุอันควรสงสัย” มิใช่จะค้นได้ตามอำเภอใจ

(2) หากเป็นการค้นโดยไม่มีหมายค้น เช่น ค้นตาม ป.วิ.อ. มาตรา 92 (4) กล่าวคือสงสัย “ตามสมควร” ว่าสิ่งของที่ “ได้มา” โดยการกระทำความผิดอยู่ในบ้านของนายแดงและนายแดงกำลังจะเคลื่อนย้ายสิ่งของนั้น เช่นนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจยอมเข้าไปค้นบ้านนายแดงโดยไม่มีหมายค้นได้ แต่เมื่อเข้าไปแล้วได้พบนายดำในบ้านนั้นและสงสัยว่านายดำจะนำสิ่งของนั้นซุกซ่อนในร่างกาย ก็มีอำนาจค้นตัวนายดำได้ตามที่ ป.วิ.อ. มาตรา 100 วรรคสอง ให้อำนาจไว้

อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ตำรวจสงสัยว่านายดำมียาเสพติดอยู่ในความครอบครอง หากจะค้นก็ต้องอาศัยอำนาจตามมาตรา 93 เช่นกัน

การค้นตาม ป.วิ.อ. มาตรา 93 จึงใช้กับกรณีที่ผู้ถูกค้นอยู่ในที่รโหฐานด้วย เช่นกันตามที่กล่าวข้างต้น

การค้นอับสืบเนื่องมาจากการจับ

ป.วิ.อ. มาตรา 85 ให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาได้ อำนาจค้นดังกล่าวก็เพื่อ

(1) ให้ผู้จับมีความปลอดภัย มิฉะนั้นผู้ถูกจับอาจนำอาวุธที่ซุกซ่อนอยู่ภายในตัวออกมาทำร้ายผู้จับได้ (หยุด แสงอุทัย, น. 646) หรือ

(2) เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดที่ค้นนั้น

ตัวอย่าง นายแดงขอให้ ส.ต.ต.ขาวจับนายดำผู้ที่มีหมิ่นประมาทตนเมื่อเดือนก่อน โดยนายแดงแจ้งว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว ส.ต.ต.ขาวจับนายดำได้โดยไม่ต้องมีหมายตาม ป.อ. มาตรา 78 อนุมาตรา 4 เมื่อจับแล้ว ส.ต.ต.ขาวมีอำนาจค้นตัวนายดำได้แม้ว่าการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทจะไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ ที่จะค้นพบได้ในตัวของนายดำก็ตาม แต่ ส.ต.ต.ขาวก็มีอำนาจค้นตัวนายดำได้เพื่อความปลอดภัยของ ส.ต.ต.ขาว เพราะนายดำอาจมีอาวุธซุกซ่อนอยู่และอาจนำออกมาทำร้าย ส.ต.ต.ขาวผู้จับก็ได้

หากการค้นนั้นแม้กระทำไปเพื่อความปลอดภัยของผู้จับก็ตาม หากเผชิญไปพบของผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติดอยู่ในกระเป๋าแกงของนายดำ ยาเสพติดนั้นก็ให้นำเอาใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันแก่นายดำในความผิดฐานครอบครองยาเสพติดได้ แม้ว่าในตอนแรกจะเป็นการจับในความผิดฐานหมิ่นประมาทและการค้นอันเนื่องมาจากการจับนั้นจะกระทำไปโดยมุ่งหมายเพียงแต่เพื่อให้ผู้จับปลอดภัยก็ตาม

ข้อสังเกต การค้นตาม ป.วิ.อ. มาตรา 85 เป็นกรณี “ค้นหลังจับ” กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “จับแล้วค้น” ส่วนการค้นตาม ป.วิ.อ. มาตรา 93 เป็นกรณีที่ค้นแล้วจึงพบของผิดกฎหมายในความครอบครอง เจ้าหน้าที่ผู้ค้นจึงทำการจับ จึงเป็นกรณี “ค้นแล้วจับ”

ผลของการค้นโดยมิชอบ

ผลในทางกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง

(1) ผู้จะถูกค้นต่อผู้หรือขัดขวางการค้น ไม่มีความผิดฐานต่อผู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงาน (ฎีกาที่ 575/2483, ฎีกาที่ 481/2491, 244/2491, 1035/2536)

ฎีกาที่ 1035/2536

คำว่าเจ้าบ้าน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 (5) หมายความว่าผู้เป็นหัวหน้าของบุคคลอยู่ในบ้านหลังนั้น และรวมตลอดถึงคู่สมรสของผู้ที่เป็นหัวหน้าเท่านั้น เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบในการครอบครองบ้านและปกครองผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนั้น ไม่รวมถึงผู้อยู่อาศัยในบ้านนั้นทุกคน

ในบ้านเกิดเหตุมีบิดามารดาของจำเลย จำเลยและน้องสาวพักอาศัยอยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านระบุว่าบิดาจำเลยเป็นหัวหน้า มีชื่อจำเลยอยู่ในฐานะเป็นบุตร จำเลยจึงมีได้อยู่ในฐานะเป็นเจ้าบ้าน การที่ผู้เสียหายกับพวกซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจะเข้าไปทำการจับกุมจำเลยในบ้านดังกล่าวจึงต้องมีหมายค้นให้ถูกต้องเสียก่อน ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายกับพวกเข้าทำการจับกุมจำเลยโดยไม่มีหมายค้น จึงเป็นการจับกุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการจับกุมโดยไม่มีอำนาจ จำเลยจึงชอบที่จะป้องกันสิทธิของตนให้พ้นจากภัยอันตรายอันเกิดจากการจับกุมโดยไม่ชอบเช่นนี้ได้ หากจำเลยต่อผู้เสียหายก็เป็นการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนพอสมควรแก่เหตุและไม่เป็นความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่และทำร้ายร่างกาย

(2) ผู้จะถูกค้นกระทำการโต้ตอบต่อผู้ค้นก็อ้างป้องกันได้ (ดูฎีกาที่ 1035/2536)

(3) ผู้ค้นผิดฐานบุกรุก (ฎีกาที่ 754/2498) และอาจมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตาม ป.วิ.อ. มาตรา 157 ด้วย

(4) ผู้ค้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในการกระทำละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 และมาตรา 438 (ฎีกาที่ 6301/2541)

ผลในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(1) หากค้นแล้วได้ของกลางจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ (ดู ป.วิ.อ. มาตรา 226)

(2) การค้นที่ไม่ชอบทำให้การจับไม่ชอบตามไปด้วย แม้จะจับตามหมายจับ (ดู ฎีกาที่ 10.5/2536 ข้างต้น) อย่างไรก็ตาม การจับที่ไม่ชอบไม่กระทบต่อการสอบสวนที่ชอบจึงไม่กระทบต่อการฟ้องของอัยการ เพราะมีการสอบสวนที่ชอบมาแล้ว (ฎีกาที่ 495/2500 และ 2699/2516)

อย่างไรก็ตาม หากการค้นที่ไม่ชอบนั้นนำไปสู่การได้มาซึ่งพยานหลักฐานก็จะใช้รับฟังไม่ได้เพราะ ป.วิ.อ. มาตรา 226 บัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว ซึ่งหากพยานหลักฐานนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในคดี เช่น ยาเสพติดในคดีครอบครองยาเสพติด หากยาเสพติดนั้น “รับฟัง” ไม่ได้เสียแล้วศาลก็จะต้องยกฟ้อง (เทียบฎีกาที่ 857/2482)

ข้อสังเกต แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในประเด็น มาตรา 226 ให้ดู ฎีกาที่ 857/2482 และ 837/2483 ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้ว ประกอบด้วย

อำนาจค้นเคหสถานตามกฎหมายพิเศษ

พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534 ได้ให้อำนาจในการค้นเคหสถานไว้อย่างกว้างขวางในมาตรา 14 ดังนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจค้น ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนีก็ให้อำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

(2) ค้นเคหสถาน สถานที่หรือบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยึดหรืออายัดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

มีข้อสังเกตว่า หากเป็นการค้นในเวลากลางคืน มาตรา 14 (1) ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ 2 ประการคือ (1) มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และ (2) ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้าย

ในกรณีเช่นนี้ เห็นได้ชัดว่าเป็นเรื่องเร่งด่วนไม่อาจที่จะขอให้ศาลออกหมายค้นได้ทันทีจึงทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในฎีกาที่ 4536/2543 ว่าหากมีเหตุสองประการแล้วการค้นโดยไม่มีหมายสามารถกระทำได้โดยชอบ สิ่งของที่ได้จากการค้นใช้เป็น

พยานหลักฐานได้ โดยศาลฎีกากล่าวด้วยว่า ไม่ต้องพิจารณาว่าจะเข้าเหตุนาม ป.วิ.อ. มาตรา 92 (1)-(5) หรือไม่ โดยถือว่าค้ำได้ตามกฎหมายยาเสพติดอยู่แล้ว

ข้อที่น่าคิดก็คือ การค้ำในเวลากลางวัน เจ้าพนักงานก็สามารถค้ำได้ตามมาตรา 14 (1) และ (2) อย่างกว้างขวางโดยไม่ต้องมีหมายค้ำ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วนแต่อย่างใด กล่าวคือ แม้จะไม่มีข้อเท็จจริงว่าจะมีการ “โยกย้าย” สิ่งของที่ต้องการค้ำ เจ้าพนักงานก็มีอำนาจค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายต่างกับ ป.วิ.อ. มาตรา 92 (4) ซึ่งบัญญัติไว้ว่าจะค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้ำมาได้สิ่งของนั้นจะถูก “โยกย้าย” เสียก่อน

ในประเด็นนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ประชุมใหญ่เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2541 วินิจฉัยว่าเจ้าพนักงานมีอำนาจค้ำได้ตามที่ พ.ร.บ. ยาเสพติดบัญญัติไว้ในมาตรา 14 (1) และ (2) โดยถือว่าเข้าข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญมาตรา 35 วรรคสอง และมาตรา 238 กล่าวคือ “มีเหตุให้ค้ำได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” โดยถือว่า พ.ร.บ. ยาเสพติดได้บัญญัติให้ค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายของศาล

ปัญหาที่น่าคิดก็คือ พ.ร.บ. ยาเสพติดมาตรา 14 (1) และ (2) ให้อำนาจค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่กรณีเร่งด่วน (ยกเว้นการค้ำในเวลากลางคืน) ซึ่งควรต้องพิจารณาว่าจะสอดคล้องหรือไม่กับรัฐธรรมนูญมาตรา 238 ที่วางหลักว่า การค้ำในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีหมายของศาล ซึ่งหมายความว่า การค้ำในที่รโหฐานจะกระทำต่อเมื่อมีหมายของศาลเท่านั้น เพื่อให้ศาลได้มีโอกาสตรวจสอบว่ามีเหตุที่จะค้ำหรือไม่ แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติข้อยกเว้นไว้ให้ออกกฎหมายบัญญัติให้ค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำ แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็จะต้องเป็นกรณีเร่งด่วน เช่น จะมีการโยกย้ายสิ่งของจึงจะค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำ หากกฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นให้มีการค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำในกรณีใด ๆ ก็ได้แม้ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วน ดังเช่น พ.ร.บ. ยาเสพติดมาตรา 14 (1) และ (2) แล้ว หลักของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ต้องมีหมายค้ำก็จะไร้ความหมาย เพราะอาจจะมีการออกกฎหมายยกเว้นหลักให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำได้ในหลาย ๆ กรณีอย่างกว้างขวาง หลักการของรัฐธรรมนูญก็จะไร้ความหมาย

ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติมาตรา 14 (1) และ (2) (ยกเว้นกรณีการค้ำในเวลากลางคืนซึ่งมาตรา 14 (1) ระบุเหตุเร่งด่วนไว้แล้ว กล่าวคือ อาจมีการ “โยกย้าย”) น่าจะขัดกับวรรคมาตรา 238 ซึ่งวางหลักว่าการค้ำในที่รโหฐานต้องมีหมายของศาล กฎหมายที่จะให้อำนาจการค้ำโดยไม่ต้องมีหมายค้ำจะต้องเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนเท่านั้น เมื่อกรณีตามมาตรา 14 (1) และ (2) (ยกเว้นการค้ำเวลากลางคืน) ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วนเลยจึงน่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ในประเด็นนี้ (การคั่นยาเสพติดในเวลากลางวัน) ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ในคดีแดงที่ 2358/2542 ได้วินิจฉัยว่าอำนาจคั่นโดยมิต้องมีหมายคั่นตาม พ.ร.บ. ยาเสพติด มาตรา 14 ดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา 238 โดยศาลได้วินิจฉัยต่อไปด้วยว่าการคั่นในคดีนี้ก็ไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา 92 วรรคแรก (4) เพราะไม่ใช่เรื่องเร่งด่วน เนื่องจากจำเลย “ไม่มีพฤติการณ์ที่จะเคลื่อนย้ายเมทแอมเฟตามีนออกจากที่เกิดเหตุ”

หลักคิดและพัฒนาการในเรื่องความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เหตุผลในการประกาศในพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ การที่เจ้าหน้าที่ดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐนั้นหาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์อันเป็นการเฉพาะตัวไม่ การปล่อยให้ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในกรณีที่ปฏิบัติงานในหน้าที่และเกิดความเสียหายแก่เอกชนเป็นไปตามหลักกฎหมายเอกชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงเป็นการไม่เหมาะสมก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดในการกระทำต่าง ๆ เป็นการเฉพาะตัวเสมอไป เมื่อการที่จะทำไปทำให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเพียงใดก็จะมีการฟ้องไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่เต็มจำนวนนั้น ทั้งที่บางกรณีเกิดขึ้นโดยความไม่ตั้งใจหรือความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีการนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมในระบบกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับให้เจ้าหน้าที่ต้องร่วมรับผิดในการกระทำของเจ้าหน้าที่ผู้อื่นด้วย ซึ่งระบบนั้นมุ่งหมายแต่จะได้เงินครบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมที่จะมีต่อแต่ละคน กรณีเป็นการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่และยังเป็นการบั่นทอนขวัญและกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย จนบางครั้งกลายเป็นปัญหาในการบริหารเพราะเจ้าหน้าที่ไม่กล้าตัดสินใจดำเนินงานเท่าที่ควรเพราะเกรงความรับผิดชอบที่จะเกิดแก่ตน อนึ่ง การให้คุณให้โทษแก่เจ้าหน้าที่เพื่อควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ยังมีวิธีการในการบริหารบุคคลและการดำเนินการทางวินัยกำกับดูแลอีกส่วนหนึ่ง อันเป็นหลักประกันมิให้เจ้าหน้าที่ทำกาไร ๆ โดยไม่รอบคอบอยู่แล้ว ดังนั้นจึงสมควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดทางละเมิดในการปฏิบัติงานในหน้าที่เฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำเพื่อการเฉพาะตัวหรือจงใจให้เกิดความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และให้แบ่งแยกความรับผิดชอบของแต่ละคนมิให้นำหลักลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของรัฐ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2539 เป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดของ

หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ในผลแห่งละเมิดที่เกิดขึ้นแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดอันเนื่องมาแต่การกระทำในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งผลของการละเมิดนั้นอาจจะเกิดแก่เอกชนหรือเกิดแก่หน่วยงานของรัฐเองก็ได้ โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ใช้บังคับแก่หน่วยงานของรัฐอันได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาทุกแห่ง ส่วนหน่วยงานอื่นของรัฐนอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น การจะใช้บังคับพระราชบัญญัติแก่หน่วยงานอื่นดังกล่าวจะต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดให้หน่วยงานอื่นเป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้เสียก่อน (นิยามคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” ในมาตรา 4) และสำหรับเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ก็คือบุคคลต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐนั่นเอง อันได้แก่ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่น ๆ เช่น ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการประเภทใดประเภทหนึ่ง เป็นต้น (นิยามคำว่า “เจ้าหน้าที่” ในมาตรา 4)

ในส่วนสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ แบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ รวม 2 หัวข้อ ดังนี้

1. กรณีเกิดละเมิดขึ้นแก่เอกชน
2. กรณีเกิดละเมิดขึ้นแก่หน่วยงานของรัฐ

กรณีเกิดละเมิดขึ้นแก่เอกชน

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติภารกิจไปตามหน้าที่แล้วเกิดละเมิดขึ้นแก่เอกชน พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในผลแห่งละเมิดนั้น และผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้เท่านั้น จะฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้ (มาตรา 5 วรรคหนึ่ง) หรือแม้แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นไม่ได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใด ผู้เสียหายก็จะฟ้องเจ้าหน้าที่นั้นโดยตรงไม่ได้จะต้องฟ้องกระทรวงการคลังแทน (มาตรา 5 วรรคสอง) แต่ถ้าการละเมิดนั้นไม่ได้เกิดจากการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องตัวเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดเท่านั้น จะฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ได้ (มาตรา 6)

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่เกิดการละเมิดขึ้นแล้วและผู้เสียหายได้ฟ้องคดีต่อศาล โดยฟ้องให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หากในกรณีนั้นหน่วยงานของรัฐพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบส่วนตัวหรือเจ้าหน้าที่ต้องร่วมรับผิดชอบในฐานะส่วนตัวด้วย หน่วยงานของรัฐก็มีสิทธิขอให้ศาลเรียกเจ้าหน้าที่เข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้ หรือถ้าผู้เสียหายฟ้องให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและในกรณีนั้นเจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่

หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมรับผิดชอบด้วย เจ้าหน้าที่ที่มีสิทธิขอให้ศาลเรียกหน่วยงานของรัฐเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้เช่นเดียวกัน (มาตรา 7 วรรคหนึ่ง)

สำหรับการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องเสียภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีการทำละเมิด มิฉะนั้นก็จะหมดอายุความฟ้องร้อง ทั้งนี้ ตามมาตรา 448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ถ้าหากศาลพิจารณายกฟ้องเนื่องจากหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งถูกฟ้องนั้นไม่ใช่ผู้ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อายุความในการฟ้องร้องผู้ที่ต้องรับผิดชอบไม่ได้ถูกเรียกเข้ามาในคดีนั้นจะขยายออกไปอีกจนถึง 6 เดือน นับแต่วันที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด (มาตรา 7 วรรคสอง) สำหรับการเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลเสมอไป ผู้เสียหายที่ยื่นคำขอต่อหน่วยงานนั้นเอง เพื่อให้พิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้หน่วยงานของรัฐก็ต้องพิจารณาคำขอนั้นโดยไม่ชักช้า และต้องให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน แต่หากพิจารณาไม่เสร็จภายในกำหนดเวลานั้น ก็ต้องรายงานปัญหาและอุปสรรคให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือรัฐมนตรีผู้กำกับดูแลทราบ และอาจขอขยายระยะเวลาออกไปได้อีก 180 วัน เมื่อหน่วยงานพิจารณาวินิจฉัยเป็นประการใดแล้ว หากผู้เสียหายไม่พอใจ ก็สามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ต่อไปได้ภายใน 90 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของหน่วยงานของรัฐ (มาตรา 11) หรือหากต่อไปในอนาคตได้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้น ผู้เสียหายก็มีสิทธินำคดีไปสู่ศาลปกครองได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวเช่นกัน (มาตรา 14)

แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะไม่ต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อผู้เสียหายในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่จะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบทั้งหมดไปเสียทีเดียว กล่าวคือเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบในจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั้นด้วย ถ้าหากตนได้กระทำให้เกิดการละเมิดขึ้นด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ในกรณีเช่นนี้เมื่อหน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว ก็มีสิทธิมาไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ (มาตรา 8 วรรคหนึ่ง) แต่หน่วยงานของรัฐจะมีสิทธิไล่เบี้ยได้มากน้อยเพียงใดนั้น จะต้องพิจารณาถึงระดับของความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์ โดยเจ้าหน้าที่อาจจะไม่ต้องถูกไล่เบี้ยจนเต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้ (มาตรา 8 วรรคสอง) และถ้าการละเมิดนั้นเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐเกิดจากระบบการดำเนินงานส่วนรวม ก็ต้องหักส่วนแห่งความรับผิดชอบนั้นออกเสียด้วยจะให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้ไม่ได้ (มาตรา 8 วรรคสาม) นอกจากนั้น ถ้าการละเมิดเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หลายคน

เจ้าหน้าที่แต่ละคนก็จะรับผิดชอบแต่เฉพาะการละเมิดในส่วนที่ตนเป็นผู้กระทำเท่านั้น ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบไปถึงในส่วนที่คนอื่นเป็นผู้กระทำด้วย คือไม่ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นลูกหนี้ร่วมกันในมูลละเมิดนั้น (มาตรา 8 วรรคสี่) หรือถ้าเจ้าหน้าที่ได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปก่อน เจ้าหน้าที่ที่มีสิทธิมาไล่เบี้ยเอาจากหน่วยงานของรัฐได้ในทำนองเดียวกัน สิทธิในการไล่เบี้ยเอาจากหน่วยงานของรัฐได้ในทำนองเดียวกัน สิทธิในการไล่เบี้ยในทั้งสองกรณีนี้มีอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย (มาตรา 9)

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว และเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นด้วย หน่วยงานของรัฐก็มีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ชำระเงินค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนดได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล (มาตรา 12)

กรณีที่เกิดละเมิดขึ้นแก่หน่วยงานของรัฐ

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ได้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐก็ตาม ถ้าการละเมิดนั้นไม่ได้เกิดจากการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ กรณีก็ต้องบังคับกันไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นหลักทั่วไปในเรื่องละเมิด แต่ถ้าเกิดจากการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่แล้ว การจะเรียกให้เจ้าหน้าที่นั้นต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ต้องพิจารณาไปตามหลักเกณฑ์เดียวกันกับกรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อเอกชนที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่หน่วยงานของรัฐก็ต่อเมื่อได้กระทำไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น หากไม่ได้จงใจหรือไม่ได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือประมาทเลินเล่อเรื่องเล็กน้อยตามปกติธรรมดา เจ้าหน้าที่ก็ไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่หน่วยงานของรัฐ สำหรับกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบ การจะเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้เท่าใด ก็จะต้องพิจารณาถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีไป เจ้าหน้าที่อาจไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจนเต็มจำนวนก็ได้ และถ้าหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวมก็มีส่วนผิดหรือมีความบกพร่องอยู่ด้วยก็ต้องหักส่วนแห่งความรับผิดชอบออก จะให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบในส่วนนี้ไม่ได้รวมทั้งในกรณีที่การละเมิดนั้นเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน เจ้าหน้าที่แต่ละคนก็รับผิดชอบเฉพาะส่วนที่ตนได้กระทำละเมิดเท่านั้น ไม่ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม (มาตรา 10 วรรคหนึ่ง ประกอบกับ มาตรา 8)

แต่ไม่ว่าการละเมิดนั้นจะเกิดจากการกระทำในทางปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ก็ตาม สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในทั้ง 2 กรณีนี้ จะมีอายุความ 2 ปี นับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวเจ้าหน้าที่ผู้จะพึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อย่างไรก็ตามในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่

เสียหายเห็นว่าเจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่กระทรวงการคลังตรวจสอบแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบ อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจะมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐมีคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลัง (มาตรา 10 วรรคสอง)

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำการละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐอันเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ หน่วยงานของรัฐก็มีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ชำระเงินค่าสินไหมทดแทนภายในเวลาที่กำหนดได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล ในทำนองเดียวกับการใช้สิทธิไล่เบี้ยในกรณีที่เกิดการละเมิดขึ้นแก่เอกชนดังกล่าวข้างต้น แต่ถ้าไม่ได้เป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หน่วยงานของรัฐก็ไม่มีอำนาจเช่นนั้น ต้องฟ้องร้องเป็นคดีไปตามปกติ (มาตรา 12)

นอกจากสาระสำคัญต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องจัดให้มีระเบียบเพื่อให้เจ้าหน้าที่ซึ่งต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นสามารถผ่อนชำระเงินที่ต้องรับผิดชอบนั้นได้ โดยให้คำนึงถึงรายได้ ฐานะ ครอบครัว และความรับผิดชอบ และพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งกรณีนั้นประกอบด้วย (มาตรา 13)

ปัจจัยที่จะทำให้การสืบสวนไปสู่ความสำเร็จ

การสืบสวนประวัติความเป็นมาของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

การสืบสวนประวัติและความเป็นมาของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย นับว่าเป็นประโยชน์ที่จะนำไปสู่ข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยตรง เนื่องจากตามหลักทฤษฎีวิทยาการว่าด้วยผู้ถูกกระทำร้าย (Victimology) ได้กล่าวเน้นย้ำไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากร (Criminal) กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Victim) นับว่าเป็นอีกสาเหตุที่ยั่วยู่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยตรง ดังจะเห็นได้จากการประกอบอาชญากรรมประเภทฆาตกรรม อาชญากรกับผู้เสียหายอาจมีความสัมพันธ์กันมาก่อน เช่น อาจจะเป็นนายจ้างหรือลูกจ้างกันมาก่อน อาจเป็นเรื่องชู้สาวกัน อาจเป็นเรื่องขัดผลประโยชน์ในทางการเมือง อาจเป็นเรื่องหุ้นส่วนทำธุรกิจกัน หรือญาติพี่น้อง ขัดผลประโยชน์ในเรื่องมรดกกัน เพราะฉะนั้นในการสืบสวนเพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย ตลอดจนทั้งความเกี่ยวพันอื่น ๆ ของผู้เสียหาย ย่อมนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการสืบสวนให้ได้มาซึ่งตัวบุคคลผู้กระทำความผิดที่แท้จริงและง่ายยิ่งขึ้น

การสืบสวนแหล่งข่าวหรือข่าวสารจากผู้ให้ข่าวสาร

ข่าวสารหรือข้อมูลต่าง ๆ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะทำให้งานด้านการสืบสวนประสบความสำเร็จ ข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะได้มาจากพลเมืองดีที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานจากบุคคลต้องสงสัย พยานบุคคลหรือจากบุคคลที่เจ้าพนักงานตำรวจได้มอบหมายให้สืบเสาะข่าวโดยวิธีลับ (Confidential Informant) แต่ข้อสำคัญพึงระวังว่าข่าวสารหรือข้อเท็จจริงที่ได้มาจากบุคคลเช่นว่านี้ อาจจะเป็นเท็จก็ได้ เพราะกลลวงของคนร้ายหรือเพราะความอยากเด่นของผู้ให้ข่าว ซึ่งเป็นสาเหตุที่จะทำให้แนวทางการสืบสวนผิดพลาดเสียเวลาได้ ยิ่งเสียเวลามากเท่าใดย่อมเป็นผลทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลบหนีได้มาก และกลบเกลื่อนร่องรอยหลักฐานได้มากขึ้น เพราะฉะนั้นข่าวสารและข้อมูลต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานสืบสวนได้ทำการสืบเสาะหรือได้รับข่าวสารจากผู้ให้ข่าวก็ดี เจ้าพนักงานสืบสวนจะต้องทำการประเมินวิเคราะห์ข่าวที่ได้มานั้นให้ละเอียดถี่ถ้วนแต่เสียก่อนว่าข่าวสารดังกล่าวเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใด รวมทั้งจะต้องรักษาความลับแหล่งข่าว มิให้รั่วไหลกระจายออกไป ทั้งนี้เพราะบางครั้งข่าวที่ได้รับมานั้นอาจเป็นข่าวลวง มีเจตนาเพื่อหลอกลวงเจ้าหน้าที่จนทำให้เจ้าหน้าที่ตกหลุมพรางของผู้กระทำความผิดได้

อย่างไรก็ตามข่าวสารและข้อมูลต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานสืบสวนได้ทำการสืบเสาะแสวงหาข่าวมานั้น ยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้งานสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นไปอย่างประหยัด ทั้งในด้านเวลาการปฏิบัติงานและในด้านการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้เป็นอย่างดียิ่ง จากการปฏิบัติงานได้พบว่าถ้าหากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการหาข้อมูลหรือข่าวสารได้ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดเกิดขึ้นได้ เช่น คดีลักทรัพย์รถยนต์ จากการสืบสวนของผู้เขียนได้รับข้อมูลจากผู้ให้ข่าวสารจังหวัดสมุทรสาครว่าจะมีผู้กระทำความผิดจากจังหวัดสมุทรสาครเข้ามากระทำความผิดลักทรัพย์รถยนต์บริเวณหน้าบ้านปรานี ผู้เขียนจึงได้วางแผนทำการจับกุมก่อนที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จนทำให้สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้ และยังสามารถขยายผลได้อีก 4-5 คดี ที่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้เคยกระทำความผิดมาแล้ว

ปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับการสืบสวนหาข่าวสาร คือ ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแหล่งข่าวหรือข้อมูล ปัญหาการขาดการประสานงานในการแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในของตำรวจ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลต่อการที่จะได้ข้อมูลในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม นอกจากนี้ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ปัญหาการขาด

งบประมาณในการที่จะจ่ายเงินให้แก่ผู้ให้ข่าวสาร ซึ่งเท่าที่ผู้ศึกษาได้ทำงานในด้านการสืบสวนมานั้นปรากฏว่าผู้รับข่าวสารนั่นเองจะต้องจ่ายเงินส่วนตัวของตนให้แก่ผู้ให้ข่าวสาร ในกรณีปัญหาดังกล่าวนี้ควรที่จะต้องมีการแก้ไขต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลหรือจำลองลำดับเหตุการณ์อาชญากรรมขึ้นใหม่

ในการสืบสวนหาข้อเท็จจริงและรายละเอียดแห่งการกระทำผิด เพื่อที่จะให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้นั้น บางครั้งในการทำงานก็ประสบกับปัญหาความยุ่งยากมากในการที่จะแสวงหาข้อมูลหรือรายละเอียดในการกระทำผิด บางครั้งในกรณีที่จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมานั้น เจ้าหน้าที่สืบสวนจำเป็นจะต้องจำลองแบบอย่างลำดับเหตุการณ์อาชญากรรมขึ้นใหม่โดยอาศัยรูปแบบการจำลองมาจากประจักษ์พยานบุคคลและพยานวัตถุ ประกอบกับการลำดับภาพเหตุการณ์แบบใช้ความคิดจำลอง โดยอาศัยหลักเหตุผลและความนึกคิดยึดเหนี่ยวปักใจเชื่อแน่นอนถึงภาวะการณ์อันควรจะเป็นไปของเหตุการณ์นั้น ๆ มาประกอบให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดจนทำให้สามารถคลี่คลายความจริง จนกระทั่งนำไปสู่การจับกุมตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงได้เนื่องจากว่าอาชญากรรมเป็นจำนวนมากที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมได้ เนื่องมาจากอาชญากรรมบพร่องหรือละเลยในประจักษ์พยานหลักฐานที่คาดไม่ถึงว่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การจับกุมและยืนยันถึงความผิดที่ได้กระทำไปแล้ว

เทคนิคในการซักถามหรือสอบถามปากคำ

งานด้านการสืบสวน เป็นงานที่มีความยุ่งยากและสลับซับซ้อน ดังนั้นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนเพื่อที่จะได้ให้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น จำเป็นที่งานสืบสวนจะต้องมีรูปแบบและเทคนิคต่าง ๆ และวิธีการซักถามหรือการสอบถามปากคำก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้งานสืบสวนประสบความสำเร็จได้

การซักถามหรือการสอบถามปากคำ หมายความว่า การซักถามปากคำเจ้าทุกข์พยาน หรือผู้ต้องสงสัย ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด และเพื่อเป็นหลักฐานพิสูจน์การกระทำผิดของผู้ต้องหา ในต่างประเทศได้มีการแบ่งวิธีการถามปากคำเป็น 2 อย่าง คือ

1) การสนทนาไต่ถาม (Interview) ได้แก่ การไต่ถาม พยานบุคคล (Interviewing Witness) โดยพนักงานสืบสวนอย่างเป็นทางการ ซึ่งการไต่ถามระหว่างเจ้าหน้าที่กับพยานเช่นว่านั้นมักจะเป็นการไต่ถามท่ามกลางบรรยากาศที่เป็นกันเอง

2) การซักถามปากคำ (Interrogation) ได้แก่ การมุ่งซักถามบุคคลผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา (Interrogation of Criminal Suspects) เพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพว่าบุคคลผู้นั้นได้กระทำความผิดทางอาญาจริง การสอบถามมักจะเป็นไปในลักษณะบรรยากาศอันตึงเครียดระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้สอบถามกับบุคคลผู้ต้องสงสัยที่ถูกสอบถาม เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าบุคคลผู้ต้องสงสัยเหล่านี้ ส่วนมากมักจะมี ความลังเลใจต่อการเปิดเผยความผิดแห่งตน หรือมักจะทำให้ปากคำอันเป็นเท็จต่อเจ้าหน้าที่

อย่างไรก็ตาม การซักถามหรือการสอบถามปากคำจะประสบความสำเร็จและได้ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้ซักถามนั่นเอง ดังนั้นเพื่อที่จะให้การซักถามหรือการสอบถามปากคำได้ผลเพียงใดหรือไม่ผู้ซักถามควรจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. ผู้ซักถามจะต้องรู้จักใช้หลักจิตวิทยา เนื่องจากการสอบถามปากคำเพื่อให้ผู้ต้องสงสัยยอมรับสารภาพ เปรียบเสมือนหนึ่งการให้การอันประทุษร้ายต่อตนเอง จึงเป็นสิ่งปกติวิสัยที่ผู้ต้องสงสัยมักจะปฏิเสธในข้อกล่าวหาอย่างแข็งขัน เว้นเสียแต่ผู้ต้องสงสัยจะได้ยอมจำนนต่อประจักษ์พยานหลักฐานแน่ชัด หรือเพราะเกิดความรู้สึกสำนึกโดยตนเอง (Guilt Feeling) จึงจำเป็นที่ผู้ซักถามจะต้องรู้จักใช้หลักจิตวิทยา ตามหลักการใช่วิธีการปฏิบัติของนักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory) ชักจูงให้ผู้กระทำผิดได้ระบายอารมณ์ ขจัดความตึงเครียดและความกดดันทางจิต จนเป็นสื่อนำไปสู่การรับสารภาพผิดในที่สุด ดังที่ ฟิลิป จี. ซิมบาร์โด (ประเสริฐเมฆมณี, 2519, น. 222) นักจิตวิทยาวิทยาการได้มีความเห็นว่า ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ที่ทำหน้าที่สอบถามปากคำบุคคลผู้ต้องสงสัยมีความรู้ในหลักจิตวิทยาทั่วไปและหลักจิตวิทยาเชิงลึกทำให้ผู้ต้องสงสัยให้คำสารภาพ ในทำนองเดียวกับการใช้จิตวิทยาเชิงลึกจากคำหรือตลาด ของพนักงานขายสินค้าบ้าง แล้วยอมเป็นหนทางหนึ่งที่จะได้มาซึ่งคำสารภาพ หรือความจริงแก่การกระทำผิดที่ต้องการ

2. ผู้ซักถามจะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ในด้านวิทยาการตำรวจ กฎหมาย สังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรม และวิชาความรู้ทั่วไป โดยไม่จำกัดประเภท ความรู้และจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

3. ผู้ซักถามจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์รอบรู้ มีปฏิภาณไหวพริบ มีความคิดริเริ่ม ความเพียรพยายาม อุตุนบากบั่น และมีพื้นฐานความมั่นคงทางจิตใจ (Mental Deliberation) เพื่อที่จะเสาะหาประจักษ์พยานหลักฐานข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยเฉพาะความเพียรพยายาม ผู้ซักถาม

ปากคำจะต้องมีมานะบากบั่นในการที่จะซักถามให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องอยู่เสมอ เพราะผู้ซักถามอาจใช้การสืบสวนทวน บางครั้งนึกเหตุการณ์ไม่ออก และบางครั้งอาจให้ถ้อยคำคลาดเคลื่อนต่อข้อเท็จจริงโดยไม่ได้ตั้งใจ

4. ผู้ซักถามจะต้องศึกษาข้อเท็จจริงแห่งคดีประวัติของบุคคลที่ต้องสงสัยที่จะถูกสอบปากคำนั้น ๆ ในเบื้องต้นอย่างละเอียดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อจะได้ใช้ประวัติข้อมูลดังกล่าวนั้นเป็นประโยชน์ในการซักถามปากคำเสาะหาข้อเท็จจริงให้ตรงตามเป้าหมายประเด็นที่เกี่ยวข้องแห่งคดีอย่างแจ่มแจ้ง

5. ผู้ซักถามจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักทำความเข้าใจ คือ จะต้องรู้จักแสดงความสนิทสนมเป็นกันเองกับผู้ซักถามปากคำ หากผู้ถูกซักถามไม่แสดงความเป็นกันเองกับตน ก็ย่อมจะไม่เต็มใจให้ข้อเท็จจริงอันถูกต้องแก่ผู้ซักถาม

6. ผู้ซักถามจะต้องเป็นผู้ที่มีวาจาสุจริต ผู้ซักถามจะต้องไม่ให้สัญญากับผู้ถูกซักถามในสิ่งที่ตนปฏิบัติไม่ได้ หากผู้ซักถามจะรับปากหรือให้สัญญา ก็ต้องเป็นเฉพาะสิ่งที่ตนทำได้เท่านั้น หากยอมให้สัญญาในสิ่งที่ทำไม่ได้ ผู้ถูกซักถามอาจจะเกิดความสงสัยและขาดความไว้วางใจในตัวผู้ซักถาม

7. ผู้ซักถามควรมีบุคลิกภาพดี กล่าวคือ ผู้ซักถามปากคำแต่ละคนควรมีบุคลิกภาพเป็นที่น่าเลื่อมใส และอย่าเกรงแก่ผู้ที่จะถูกซักถาม มีลักษณะเป็นผู้ที่เฉียบขาดแต่อ่อนโยน พร้อมกับความสามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจในตัวผู้ถูกซักถามได้เป็นอย่างดีด้วย

8. ผู้ซักถามจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสังเกต และอ่านกริยาท่าทีของผู้ถูกซักถาม คือ รู้จักสังเกตปฏิกิริยาของผู้ถามต่อข้อซักถาม และจะต้องมีความสามารถที่จะเข้าใจถึงความหมายของอากัปกริยานั้น ๆ

การจัดประวัติหรือข้อมูลการประกอบอาชญากรรม

ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้การสืบสวนมีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง คือ การจัดทำประวัติหรือข้อมูลการประกอบอาชญากรรมของผู้ที่กระทำความผิดประเภทต่าง ๆ ภายในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานในทางราชการ แยกจัดไว้เป็นประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เป็นต้น เพื่อใช้ข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการสืบเสาะหาตัวบุคคลผู้กระทำความผิด เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น

ประเสริฐ เมฆมณี (2519, น. 218-219) เฉพาะรายละเอียดในการบันทึกข้อมูลการประกอบอาชญากรรม ได้บรรจุข้อมูลการตรวจสอบ (Check List Items) ที่สำคัญ 10 ประการดังต่อไปนี้คือ

1. การสังเกตสถานที่เกิดเหตุ (Observation At The Scene) เป็นการบันทึกข้อมูลลักษณะสภาพของสถานที่เกิดเหตุ เช่น สถานที่โล่งแจ้ง ภายนอกหรือสวนสาธารณะ สถานที่ภายในอาคารที่อยู่อาศัยบ้านเรือนที่มีผู้อาศัยอยู่ หรือเป็นบ้านร้าง ถนนหนทาง ยวดยานพาหนะ สถานเริงรมย์ โรงแรม สโมสร โรงเก็บสินค้าและธนาคาร เป็นต้น ทั้งนี้ให้รวมตลอดถึงการสังเกตวัตถุสารเคมี

2. ทางเข้าออกของคนร้าย (Entry) เป็นการวิเคราะห์ศึกษาทางเข้าออกของคนร้ายอย่างละเอียดเพื่อทราบถึงลักษณะทิศทางเข้าออกของคนร้ายที่แน่นอน เช่น การเข้าออกทางด้านหน้าหรือหลังอาคารบ้านเรือน การเข้าออกทางประตู หน้าต่าง กำแพง หรือรั้ว เป็นต้น

3. วิธีการเข้าออกของคนร้าย (How Entered) เป็นการเข้าออกโดยวิธีใด เช่น คนร้ายแอบซุกซ่อนเข้ามาในระหว่างที่เจ้าของบ้านไม่อยู่ หรือด้วยความร่วมมือช่วยเหลือรู้เห็นเป็นใจนัดแนะของคนในบ้านเข้าออกโดยการปีนกำแพง รั้ว จัดงะ หรือโดยการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์อื่นใดช่วยเข้าไปภายในอาคารสถานที่ เป็นต้น

4. เวลาแห่งการกระทำความผิด (Time) เป็นการมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงเวลาการประกอบอาชญากรรมของอาชญากรต่าง ๆ ซึ่งแต่ละรายเวลาประกอบอาชญากรรมจะไม่เหมือนกัน

5. ทรัพย์สินที่ได้มาจากการประกอบอาชญากรรม (Loot or Property) จะต้องระบุแยกให้ได้ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นสิ่งใดบ้าง เช่น เงินสด เครื่องประดับ เสื้อ ฯลฯ

6. ผู้เกี่ยวข้องและเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิด (Associates) การทราบถึงจำนวนผู้กระทำความผิด อาวุธหรือวัตถุพยานในการกระทำความผิดย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสาะหาข้อเท็จจริงแห่งคดี

7. ยวดยานพาหนะ (Vehicles) ทั้งในกรณีการใช้อยวดยานพาหนะประกอบอาชญากรรมหรือเป็นยวดยานพาหนะที่คนร้ายได้ลักขโมยไป เฉพาะในกรณีการลักขโมยรถยนต์จะต้องสืบให้ทราบถึงสถานที่ที่รถยนต์ได้ถูกโจรกรรมไป ส่วนยวดยานที่ใช้ประกอบอาชญากรรมจะต้องสืบเสาะให้ทราบถึงลักษณะรายละเอียดของยานพาหนะนั้น ๆ ด้วย

8. ข้อมูลปลีกย่อยและการกระทำที่มีลักษณะผิดปกติต่าง ๆ (Odd and Unusual Act) เจ้าพนักงานสืบสวนและสอบสวน พึงจะสืบเสาะข้อมูลปลีกย่อย และพฤติกรรมผิดปกติของผู้กระทำความผิด เพื่อประโยชน์ต่อการเสาะหาข้อเท็จจริงแห่งคดีเพิ่มเติม เนื่องจากว่าการละเอียด

ข้อปลีกย่อยหรือลักษณะพฤติกรรมผิดปกติของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดทางเพศ การกระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย การกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้กระทำผิดนั้น ๆ มักจะทิ้งร่องรอย หรือลักษณะอาการของพฤติกรรมที่ปฏิบัติเคยชินปรากฏอยู่ในสถานที่เกิดเหตุเสมอ เช่น การทิ้งบุหรี่ แก้วเหล้า สิ่งของใช้ส่วนตัว หรือเครื่องใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้ ณ ที่เกิดเหตุ หรือลักษณะอาการกิริยาต่าง ๆ ที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม เช่น การทำร้ายร่างกายผู้เสียหายระหว่างปล้นทรัพย์สิน หรือข่มขืนระหว่างปล้นทรัพย์สิน เป็นต้น ย่อมจะบ่งถึงตัวผู้กระทำผิดได้ง่ายยิ่งขึ้น

9. ชื่อปลอมหรือชื่อเล่นของผู้กระทำความผิด (Alias or Nickname) นับเป็นกุญแจที่จะไขไปสู่ความสำเร็จ ในการเสาะหาข้อเท็จจริงแห่งคดีได้อีกประการหนึ่ง

10. เหยื่ออาชญากรรม (Victim) การระบุชื่อรายละเอียดของเหยื่ออาชญากรรมเท่าที่จะรวบรวมได้ เป็นต้นว่า อายุ เพศ การประกอบอาชีพ หรือความสัมพันธ์ของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิดย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานสืบสวนและสอบสวน

นอกจากนั้น เพื่อความสมบูรณ์แห่งข้อมูลที่ตรวจสอบ 10 ประการดังกล่าว เจ้าพนักงานสืบสวนและสอบสวนอาจจะเว้นช่องสำหรับการบันทึกเหตุ เพื่อไว้สำหรับการระบุข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรม หรือเทคนิคการประกอบอาชญากรรมเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางช่วยให้การสืบเสาะหาตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว มีบางกรณีสมควรที่จะต้องมีการจัดทำประวัติหรือข้อมูลไว้ด้วย คือ จะต้องมีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลแห่งคำพิพากษาของศาลในการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดและวันพ้นโทษของผู้กระทำผิดไว้ แต่ในทางปฏิบัติไม่มีการเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้ซึ่งจากผลแห่งความไม่สนใจในการเก็บข้อมูลหรือประวัติดังกล่าวนี้เอง จึงปรากฏอยู่เสมอว่าผู้ที่เพิ่งพ้นโทษออกมากระทำความผิดซ้ำอีกและได้หลบหนีจนยากแก่การที่จะติดตามจับกุม หรือบางกรณีก็ไม่ทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าวด้วย

จากการปฏิบัติงานพบว่า มีคดีข่มขืนและคดีฆ่าผู้อื่นถึงแก่ความตาย ประสบความสำเร็จ เพราะมีการจัดประวัติและข้อมูลการประกอบอาชญากรรมไว้ กล่าวคือ มีคนร้ายสองคนกระทำการข่มขืนหญิงต่างด้าวและฆ่าสามีของหญิงบริเวณสวนหย่อมสะพานปกเกล้า และจากการสืบสวนพยานในที่เกิดเหตุให้การว่าตามวันและเวลาเกิดเหตุได้ต่อบุหรือจากคนร้ายคนหนึ่ง โดยคนร้ายดังกล่าวทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนได้จัดทำประวัติคนร้ายคนนั้นไว้ในข้อหา “เสพกัญชา” จึงได้ติดตามไปตามที่อยู่ซึ่งจัดทำประวัติไว้และได้ทำการจับกุมคนร้ายดังกล่าวทั้งสองคนได้ โดยผู้ต้องหาทั้งสองคนให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา

การสืบสวนสะกดรอย ฝ้าสังเกตบุคคล สถานที่

การสืบสวนสะกดรอย ฝ้าสังเกตบุคคลและสถานที่อันควรแก่การสงสัยในคดีที่สำคัญอย่างใกล้ชิดแบบลับ ๆ โดยไม่ให้ผู้ที่ถูกสะกดรอย มีให้หวาดตัวรู้ทัน (Secret Observation) และมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข่าวสาร เพื่อค้นพบในการกระทำความผิด เพื่อป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น และเพื่อหวังผลในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัย หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งประจักษ์พยานหลักฐานสำคัญแห่งคดี จึงนับว่าเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรมของงานด้านสืบสวนโดยตรงส่วนหนึ่ง

วิธีการในการสืบเสาะสะกดรอย ฝ้าสังเกตบุคคลและสถานที่ อันควรสงสัยดังกล่าว มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

1. การสืบเสาะสะกดรอยเคลื่อนไหวฝ้าติดตามมิให้คลาดเคลื่อนสายตา (Moving or Tailing Surveillance) เป็นการติดตามสังเกตความเคลื่อนไหวของบุคคลที่น่าสงสัยอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด ฉะนั้นเพื่อให้ได้ผลดีในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตติดตามบุคคลบนยานพาหนะก็ดี หรือติดตามไป ณ สถานที่ต่าง ๆ ก็ดี เพื่อป้องกันมิให้บุคคลผู้ซึ่งกำลังถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจติดตาม เกิดความสงสัยหรือหวาดตัว ทัน จึงจำเป็นต้องจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจ รอบรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของภารกิจพิเศษ ดังกล่าวร่วมปฏิบัติงานให้เข้ากับสถานการณ์หรือบุคคลต่าง ๆ มิให้เป็นที่ยสงสัย เช่น การคัดเลือกผู้มีรสนิยม และลักษณะรูปร่างเหมือนบุคคลปกติธรรมดาทั่วไป มีกิริยาวาจาสำรวม สามารถแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าดี

2. การฝ้าสังเกตเหตุการณ์สถานที่ ณ จุดอันควรสงสัย (Fixed or Plant Surveillance) นับเป็นวิธีการสังเกตระแวดระวังฝ้าสถานที่ ณ จุดที่สงสัยว่าจะมีเหตุการณ์ร้ายหรืออาชญากรรมเกิดขึ้น เช่น การฝ้า ณ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของบุคคล สถานที่ประกอบธุรกิจ โรงเก็บสินค้า

หลักการสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่สืบเสาะฝ้าสังเกตการณ์ ก็คือ จะต้องวางแผน ประสานงานปฏิบัติล่วงหน้าไว้อย่างรอบคอบ และผู้ปฏิบัติจะต้องใช้ความอดทน ระแวดระวังภัย และมีความทรงจำอย่างดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติการอยู่เสมอ

การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงแบบปฏิบัติงานลับของตำรวจ เป็นอีกวิธีหนึ่งของการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงแบบปฏิบัติงานลับ ๆ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นกระบวนการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนแบบฉบับเก่า ที่ถือปฏิบัติมาช้านานนับเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่เสี่ยงอันตราย ซึ่งมักนิยมใช้

ปฏิบัติในกรณีการสืบสวนสอบสวน เกี่ยวเนื่องกับการค้าของเถื่อน การลักลอบสินค้าหนีภาษี การจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ การจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ การจำหน่ายธนบัตรปลอม และ อาชญากรรมร้ายแรงอื่น ๆ เป็นต้น ในการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงแบบนี้ หลักสำคัญของการสืบเสาะ แบบนี้จำเป็นที่จะต้องคัดเลือกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีประสบการณ์ความ ซำนาญและความสามารถรอบรู้ในการสืบสวนสอบสวน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในการสืบเสาะหา พยานหลักฐานดังกล่าวเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ที่จะเข้าไปสืบเสาะดังกล่าว จะต้องเข้าไปคลุกคลีมั่วสุม ปะปนกับผู้กระทำความผิดดังกล่าว และในการหาข่าวหรือพยานหลักฐานก็ต้องกระทำ โดยมีให้ ผู้ที่กระทำความผิดเกิดความสงสัยอีกด้วย

ในการสืบเสาะดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในคดีใหญ่ ๆ ที่สำคัญของสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติหลายคดีด้วยกัน และก็ประสบความสำเร็จในการดำเนินการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมได้เป็นอย่างดีด้วย

ดังนั้นในฐานะของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนไม่ว่าจะเป็นในระดับผู้บัญชา ซึ่งเป็นผู้วางแผน และระดับผู้ปฏิบัติการ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้งานสืบสวนดังกล่าวลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็คือ เจ้าหน้าที่ สืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นในการสืบเสาะเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือ เพื่อให้ได้มาถึงตัวผู้กระทำความผิด และเพื่อที่ศาลจะได้นำไปพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดได้ อีกต่อไป

การใช้วิทยาการตำรวจ

ในปัจจุบันมีแนวโน้มในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์ ช่วยในการสืบสวน มากขึ้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการใช้วิทยาการตำรวจเข้ามาช่วย การใช้วิทยาการตำรวจใน ที่นี้ก็คือ การใช้เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์หรือทางเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่นการใช้เครื่องมือ ทางวิทยาศาสตร์ทำการตรวจสอบพิสูจน์อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ตรวจเปรียบเทียบลายมือใน เอกสาร ลายพิมพ์นิ้วมือ เขม่าดินปืน การใช้เครื่องเอกซเรย์ เครื่องตรวจโลหะวัตถุระเบิด การใช้ เครื่องดักฟังเสียง การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

อย่างไรก็ดีในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์หรือการใช้ วิทยาการตำรวจเข้ามาช่วยในการสืบสวนนั้น เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปรากฏว่ายังไม่ค่อยนิยมที่จะกระทำกัน เหตุผลก็เนื่องมาจากการขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้หรือ ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์ประการหนึ่ง หรืออาจเพราะเจ้าหน้าที่สืบสวน

เกิดความเบื่อหน่ายกรณีในวันหยุดราชการไม่สามารถติดต่อประสานงานได้ เช่น การตรวจสอบข้อมูลของบุคคลต้องสงสัยหรือผู้ที่กระทำความผิด ทางเครื่องคอมพิวเตอร์ มักจะไม่ประสบความสำเร็จ เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความเบื่อหน่ายที่จะใช้การสืบสวนแบบวิทยาการ ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับผิดชอบควรที่จะแก้ไขต่อไป

หมายความว่าเมื่อคดีเกิดขึ้นระบบการสืบสวนจะดำเนินการวิเคราะห์คดีตั้งประเด็นในการสืบสวนและวางแผนการสืบสวนเพื่อสืบหาว่าใครเป็นคนร้ายและร่วมกับใครบ้าง หรือคดีนี้มีใครบ้างที่เป็นคนร้าย คนร้ายมีที่พักเป็นแหล่งหรือไม่ และมีที่ใดบ้าง จะจับกุมได้อย่างไรต้องวางแผนในการเข้าจับกุมและผลสัมฤทธิ์สุดท้ายคือ การสามารถสืบสวนจับกุมคนร้ายได้พร้อมกับพยานหลักฐาน เพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาโดยมีกำหนดเวลาของอายุความในคดีนั้น ๆ

กองบังคับการตำรวจนครบาล 6

โครงสร้างและหน้าที่

กองบังคับการตำรวจนครบาล 6 มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่ประชาชนในเขตอำนาจพื้นที่รับผิดชอบ
2. ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดอาญาทั้งหลายในเขตอำนาจการรับผิดชอบ
3. ควบคุมการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในเขตอำนาจการรับผิดชอบ
4. ปฏิบัติงานร่วมกัน หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

ภารกิจของกองบังคับการตำรวจนครบาล 6

กองบังคับการตำรวจนครบาล 6 มีภารกิจหลักในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดและรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่ พอสรูปจำแนกภารกิจออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ภารกิจปกติ

- 1.1 ตรวจสอบรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย
- 1.2 ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมาย
- 1.3 อำนวยการจราจรภายในเขตกรุงเทพมหานคร
- 1.4 ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 1.5 บริหารงานบุคคลภายในหน่วยงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

2. ภารกิจพิเศษ

- 2.1 ถวายความอารักขาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนบุคคลสำคัญต่าง ๆ
- 2.2 รักษาความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับการเดินขบวนประท้วง หรือการก่อความไม่สงบ
- 2.3 ให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

การแบ่งส่วนราชการ

กองบังคับการตำรวจนครบาล 6 เป็น 1 ใน 9 กองบังคับการ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539 โดยยุบเลิกกองบัญชาการตำรวจนครบาลเหนือ, ใต้ และธนบุรี สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล และจัดตั้งกองบังคับการตำรวจนครบาล 1 ถึง 9 สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ทดแทนตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2540 โดยกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 มีเขตอำนาจการรับผิดชอบ ดังนี้ สน. พลับพลาไชย 1, สน. พลับพลาไชย 2, สน. ปทุมวัน, สน. จักรวรรดิ, สน. บางรัก, สน. พระราชวัง, สน. ยานนาวา, สน. สำราญราษฎร์ และ กองกำกับการสืบสวนนครบาล 6 ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักโดยแต่ละกองบังคับการตำรวจนครบาลจะมีหน่วยงานย่อยระดับสถานีตำรวจนครบาลแต่ละสถานีอยู่ในสังกัดของกองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 ซึ่งจะมีส่วนในการรับผิดชอบในการป้องกันปราบปรามและควบคุมอาชญากรรม รวมถึงมีหน้าที่ในการถวายความอารักขาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์

วิธีการสืบสวน

การสืบสวนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและหลักฐานดังกล่าว จึงสามารถแบ่งวิธีการในการสืบสวนออกเป็น 3 วิธีด้วย คือ

1. การสืบสวนในลักษณะเป็นสายลับ (Undercover)

การสืบสวนในลักษณะสายลับ คือ กรรมวิธีทางการสืบสวนวิธีหนึ่ง โดยการใช้วิธีปลอมแปลง และอ้างข้อแก้ตัวต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลที่ต้องสงสัยว่าเป็นอาชญากรรมเกิดความไว้วางใจ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1.1 เพื่อทราบว่าอาชญากรหรือคนร้ายมีการวางแผนเพื่อประกอบอาชญากรรมหรือมีการประกอบอาชญากรรมนั้นแล้วหรือไม่
- 1.2 เพื่อหาพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของอาชญากรต่อศาล
- 1.3 เพื่อให้ทราบถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชญากรทั้งหมด
- 1.4 เพื่อกำหนดเวลาที่เหมาะสม สำหรับการเข้าจู่โจมถึงสถานที่ที่ตัวกรขอขอมามั่วสุมหรือเพื่อเข้าทำการจับกุมตัวการที่สำคัญ

สายลับ หมายถึง บุคคลที่น่าข่าวหรือเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงในคดี มาบอกเล่าแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน บุคคลที่จะเป็นสายลับอาจแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ 1) สายลับที่หวังประโยชน์สินจ้างรางวัล 2) สายลับที่มีความโกรธเคืองกับผู้อื่นมาก่อน 3) สายลับที่มีความดีต่อทางราชการ

อย่างไรก็ตามวิธีการสืบสวนในลักษณะสายลับนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจในการที่จะเชื่อถือข่าวสารจากสายลับให้เป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากบุคคลที่จะเข้ามาเป็นสายลับนั้น จะต้องมีความตั้งใจให้เขาเข้ามาเป็นสายลับ ดังนั้นข่าวสารและข้อความที่ได้มาจากสายลับอาจจะเป็นได้ทั้งจริงและเท็จ จึงสมควรที่เจ้าหน้าที่จะต้องกรองข่าวเสียก่อน

2. การสืบสวนในลักษณะข่าวกรองตำรวจ (Police Intelligence)

การสืบสวนในลักษณะข่าวกรองของตำรวจนั้น เป็นวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกวิธีหนึ่ง ที่ดำเนินการไปเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการผลิตข่าวด้านอาชญากรรม โดยมีกรรมวิธี 5 ประการ คือ

- 2.1 การรวบรวม (Collection) หมายถึง การรวบรวมข่าวจากแหล่งข่าวต่าง ๆ เช่น จากสถานีตำรวจ ศาล เรือนจำ กรมสรรพากร กรมศุลกากร โรงพยาบาล วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การนำข่าวสารที่ได้จากแหล่งข่าวต่าง ๆ มาทำการประเมินค่าว่า ข่าวสารที่นำมาประเมินค่าแล้วนั้นสามารถเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใด และความเชื่อถือที่ได้ของข่าวสาร สามารถแบ่งได้ 6 ลักษณะ ดังนี้คือ เชื่อถือได้เต็มที่ (Completely Reliable) มักเชื่อถือได้ (Usually Reliable) พอเชื่อถือได้ (Fairly Reliable) มักเชื่อถือไม่ได้ (Not Usually Reliable) เชื่อถือไม่ได้เลย (Unreliable) ไม่สามารถกำหนดเชื่อถือได้ (Reliability Can Not Be Judged) และนอกจากนั้นยังมีการประเมินค่าของข่าวสารในลักษณะเกี่ยวกับความแน่นอนของข่าวสารด้วย โดยแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ คือ ได้รับการยืนยันจากแหล่งข่าวอื่น (Confirmed By Other Sources) น่าจะเป็นความจริง (Probably True) อาจจะเป็นความจริง (Possible True) สงสัยว่าจะจริงหรือไม่ (Doubtfully True) ไม่น่าจะเป็นไปได้ (Improbable) ไม่สามารถจะตัดสินความจริงได้ (Truth Cannot Be Judged)

2.3 การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง การนำข่าวสารที่ได้ประเมินค่าแล้ว มาพิจารณาในรายละเอียดของข่าวที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะหาข้อเท็จจริงและความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งจะต้องมีการวิจัยและตรวจสอบ เพื่อยืนยันเพิ่มเติมหรือแย้งกันในเนื้อหาข่าว

2.4 การสนธิกรรม (Integration) หมายถึง การนำข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้ผ่านกรรมวิธีตามลำดับข้างต้น มาประกอบเพื่อกำหนดภาพของข่าวกรองที่น่าจะเป็นไป การสนธิกรรมจะทำได้สมบูรณ์ขึ้นอยู่กับปริมาณ คุณภาพของข่าวสาร และความสามารถของเจ้าหน้าที่ผลิตข่าวด้วย

2.5 การตีความ (Inter-Pretation) หมายถึง การดำเนินการ 3 ชั้น คือ การวิเคราะห์ การสนธิกรรม และการอนุมาน (การพิจารณาเหตุและผล) เพื่อหาความหมายที่แฝงอยู่ รวมทั้งข้อยุติด้วย ข่าวกรองตำรวจถือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของหน่วยงานที่จะให้ข่าวกรองนำมาในการวินิจฉัยสั่งงานได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถลดความผิดพลาดในการสั่งงาน พร้อมกับใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ อีกด้วย

ข่าวกรองตำรวจสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ 1) ข่าวกรองยุทธวิธี (Strategic Intelligence) เป็นข่าวกรองที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นลักษณะพื้นฐานเบื้องต้นที่แสดงถึงลักษณะของคน สถานที่ และสิ่งของต่าง ๆ ที่ประกอบอาชญากรรม และหมายรวมถึงคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งเป็นผู้ร่วมประกอบอาชญากรรม 2) การต่อต้านข่าวกรอง (Counter Intelligence) เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือข่าวที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันสถานที่ รวมทั้งการดำเนินการเพื่อต่อต้าน ล้มล้าง การประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น การโจรกรรม การบ่อนทำลาย

การก่อวินาศกรรม เป็นต้น 3) ข่าวกรองหลัก (Line Intelligence) เป็นข่าวกรองที่นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและปฏิบัติตามแผน

การหาข่าวกรองตำรวจน์ั้น อาจจะไปหาข่าวด้วยตนเองหรือใช้บุคคลอื่นไปหาก็ได้ โดยมีรูปแบบในการหาข่าวด้วยหลายวิธี เช่น วิธีนกด่อ, วิธีการเข้าเกลียว เป็นต้น

การหาข่าวโดยวิธีนกด่อ คือ การหาข่าวโดยใช้บุคคลเข้าไปเป็นสายลับ เพื่อล่อลวงให้คนร้ายหรือผู้ต้องทำการสืบสวนเกิดความหลงเชื่อ และต่อจากนั้นต้องแสดงตัวหรือเผยวิธีการที่ผู้สืบสวนพึงประสงค์ออก เพื่อทำการจับกุมหรือปรากฏหลักฐานในการกระทำผิดอย่างนั้น

การหาข่าวโดยวิธีการเข้าเกลียว คือ การหาข่าวโดยวิธีการปลอมตัวในระหว่างเข้าไปติดต่อกับคนร้ายโดยตรงหรือบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นคนร้าย

การหาข่าวกรองตำรวจน์ั้น ไม่ว่าจะเป็นการหาข่าวโดยการใช่วิธีนกด่อหรือวิธีเข้าเกลียวก็ตาม ผู้หาข่าวจำเป็นจะต้องอาศัยการอำพรางตัว (Undercover) เป็นเทคนิคในการสืบสวนหาข่าว เพื่อเป็นการปกปิดตัวในระหว่างที่ค้นหาความจริง การอำพรางตัวของผู้หาข่าวในแต่ละครั้ง ผู้อำพรางตัวจะต้องคำนึงถึงเหตุการณ์ล่วงหน้าด้วย โดยจะต้องมีการกำหนดรูปแบบขึ้นเพื่อที่จะนำไปเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ เพื่อจะแก้ปัญหาได้ถูกต้อง และในการอำพรางตัวแต่ละครั้งเพื่อจะหาข่าวนั้นผู้อำพรางตัวจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปด้วย คือ

- (1) จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของตัวผู้ปฏิบัติ เช่น รูปร่าง การแต่งกาย
- (2) จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างตัวผู้ร่วมปฏิบัติในที่มงานด้วยว่าจะสอดคล้องกันหรือไม่
- (3) จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ เวลา และสิ่งแวดล้อมในขณะอำพรางตัวด้วย

3. การสืบสวนในลักษณะการเฝ้าตรวจ (Surveillance)

การเฝ้าตรวจ หมายถึง การเฝ้าสังเกตบุคคล สถานที่ และสิ่งของ ด้วยวิธีปกปิดการสืบสวนในลักษณะนี้ มีวัตถุประสงค์ในการสืบสวนดังต่อไปนี้

- เพื่อหาพยานหลักฐานในการใช้ยืนยันผู้ต้องสงสัย
- เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งอันเป็นแหล่งที่อยู่ของผู้ที่หลบหนีไป
- เพื่อให้รู้ตัวผู้ที่มีส่วนสมคบกับผู้ต้องสงสัย
- เพื่อป้องกันการกระทำผิดทางอาญา
- เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของผู้ต้องสงสัย
- เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นเพื่อการออกหมายค้น

- เพื่อให้อาชญากรซึ่งรู้ตัวแล้ว เคลื่อนไหวอยู่เรื่อย ๆ

การเฝ้าตรวจ (Surveillance) มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

ก) การเฝ้าตรวจชนิดเคลื่อนที่ (Moving Surveillance) ได้แก่ การเดินสะกดรอย (Foot Surveillance) และการใช้ยานพาหนะ (Vehicle Surveillance)

ข) การเฝ้าตรวจชนิดประจำที่ (Stationary Surveillance) ได้แก่ การเฝ้าตรวจเคหสถาน อาคารพาณิชย์ สถานที่ต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบของการสังเกตการณ์

ค) การเฝ้าตรวจใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Surveillance) เป็นวิธีการสืบสวนที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่ เช่น เครื่องดักฟัง (Conceal Microphone) ซึ่งเป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

การบันทึกการสืบสวน

บันทึกการสืบสวน คือ หนังสือที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจดไว้เป็นหลักฐานในการสืบสวน เป็นการจดข้อความ เรื่องราว เหตุการณ์ อันเป็นพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะยืนยันหรือค้นคว้าหาข้อมูล ข้อเท็จจริงในคดีอาญาต่อไป เช่น บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ บันทึกการติดตามคนร้าย บันทึกการตรวจยึด บันทึกการได้รับมอบของกลาง เป็นต้น บันทึกการสอบสวนในบางกรณีหากพนักงานสอบสวนเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีก็จะนำไปประกอบสำนวนการสอบสวนได้ ศาลจะรับฟังบันทึกการสอบสวนไว้เพื่อประกอบคดีได้

บันทึกการสอบสวน มีความจำเป็นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนเป็นอย่างมาก ในรายละเอียดของบันทึกการสืบสวนนี้ อย่างน้อยเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนผู้รับผิดชอบ จะต้องบันทึกให้ปรากฏข้อความ ดังต่อไปนี้

ก) การสืบสวนได้ดำเนินมาเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการสืบสวน

ข) วัน เวลา และตำบลที่เกิดเหตุ

ค) ข้อหา มูลเหตุ หรือพฤติการณ์แห่งการกระทำผิด ไม่ว่าจะคดีที่เกิดขึ้นนั้นจะมีผู้ร้องทุกข์หรือไม่ก็ตาม หรือคดีใดที่ยังไม่มีผู้ร้องทุกข์ ก็จะต้องทำการสืบสวนให้ทราบถึงตัวผู้ได้รับความเสียหาย หรือเหตุการณ์ใดที่น่าจะก่อความสงบของประชาชน

ง) พยานหลักฐานซึ่งได้แก่ พยานบุคคล วัตถุพยาน และพยานเอกสาร ถ้าหากเป็นพยานบุคคลก็ต้องให้ปรากฏชื่อ นามสกุล ตำบลที่อยู่ให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการติดตามตัว ถ้าเป็นวัตถุพยาน ไม่ว่าจะเป็เอกสารหรือสิ่งของ ซึ่งสามารถอ้างเป็นพยานได้แล้ว ในการบันทึกการ

สืบสวนจะต้องให้ปรากฏว่า พบวัตถุพยานที่ใด อยู่ในลักษณะที่มีการซ่อนเร้นปิดบัง โดยวิธีการเช่นใด

จ) ให้ปรากฏถึงมูลเหตุชักจูง ที่ผู้สืบสวนสามารถได้พยานหลักฐานนั้นมา
 ฉ) เหตุผลแวดล้อมกรณีที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยละเอียด
 ช) ถ้าผู้สืบสวนทำการจับตัวผู้ต้องหาได้ ให้ลงวันที่ เวลา ตำบลที่จับ ตลอดจนหน้าที่ที่สอพิรุณของผู้ถูกจับด้วย

ฎ) ถ้าการสืบสวนยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ผู้สืบสวนได้ทำการสืบสวนมาจนทำให้เชื่อว่าคนหนึ่งหรือหลายคน เป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ให้สืบสวนที่อยู่อาศัยในเวลานั้นและในอดีต ตำหนิรูปพรรณ บุตรและภรรยา เครือญาติ พรรคพวกที่เกี่ยวข้อง หรือเพื่อนฝูงของบุคคลนั้น ๆ ให้ชัดแจ้งเพื่อประโยชน์แก่การสืบจับให้ได้ตัวของคนร้าย หรือการปลอมตัวเข้าไปในหมู่บ้านของคนร้าย จำเป็นจะต้องใช้ความกล้าหาญและพยายามหลีกเลี่ยงการต่อสู้ หากเห็นว่าเสียเปรียบก็ไม่ควรแสดงความกล้าหาญ เข้าทำการจับกุมจนกระทั่งได้รับอันตราย ส่วนในด้านเกี่ยวกับจิตใจของประชาชน ความกล้าหาญ ความอดทน ของผู้เริ่มทำการสืบสวนย่อมเป็นสิ่งก่อให้เกิดความอบอุ่นแก่ประชาชนด้วย

1. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบ รู้เท่าทันคนและเหตุการณ์สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ทันท่วงที และปฏิภาณไหวพริบของผู้ทำการสืบสวนจะต้องเหนือกว่าคนร้ายหรืออย่างน้อยจะต้องเท่าเทียมกัน จึงจะทำให้สามารถติดตามจับกุมคนร้ายมาลงโทษได้ ปฏิภาณไหวพริบนี้เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการฝึกหัดฝึกฝนและความชำนาญประกอบด้วย

2. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต และวางตัวเป็นกลาง เนื่องจากผู้ทำการสืบสวนเป็นบุคคลแรกที่เข้าไปดำเนินการเกี่ยวข้องกับคดีอาญาทั้งปวง โดยจะต้องทำการสืบสวนให้ได้ข้อเท็จจริงว่า ใครผิด ใครถูก ใครจะเป็นผู้ต้องหา มีใครเป็นพยานรู้เห็นบ้าง โดยผู้ทำการสืบสวนต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยไม่ฟังความข้างเดียว

3. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีความช่างสังเกต เพราะการที่เป็นคนช่างสังเกตนั้นย่อมจะทำการค้นหาความพิรุณจากผู้สงสัย หรืออาจพบของกลางได้ง่าย และการเป็นคนช่างสังเกตจดจำที่ดีนั้นควรจะต้องมีสมุดช่วยบันทึกความจำต่าง ๆ ไว้เพื่อประโยชน์ในการสืบสวน

4. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นคนที่มีรู้จักคนมาก เพราะการที่ผู้ทำการสืบสวนเป็นคนกว้างขวาง มีเพื่อนฝูงมาก จะทำให้ตนเป็นคนที่ไม่รู้จักใครนับถือ พร้อมกับได้รับความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ อีกทั้งผู้สืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีน้ำใจเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก

5. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องพยายามศึกษาลักษณะภูมิประเทศในท้องที่ของตนให้เกิดความชำนาญคุ้นเคย เพราะเมื่อมีคดีเกิดขึ้นผู้ทำการสืบสวนก็จะสามารถนึกถึงสภาพของสถานที่ออกว่าคนร้ายเข้ามาจากทิศไหนและจะไปทางทิศไหน
6. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นคนช่างสงสัย ต้องไม่มองข้ามสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งในบางครั้งมีประโยชน์สำคัญต่อคดีมาก
7. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังพยานหลักฐานก็ดี การค้นหาหลักฐานก็ดี ต้องกระทำด้วยความรอบคอบ
8. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้รู้จักใช้หลักจิตวิทยามาประกอบในการทำงาน คือจะต้องเข้าใจถึงชนิดของบุคคลว่าคนที่มีความลักษณะทำทางอย่างนี้ จะมีนิสัยอย่างไร ชอบอ่อนโยนเรียบร้อยหรือโผงผางตรงไปตรงมา ซึ่งสามารถที่จะทำให้ผู้ทำการสืบสวนล้วงความจริงจากบุคคลนั้นได้ง่าย
9. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักรักษาความลับ คือ จะต้องรู้ว่าข้อความใดควรจะต้องปิดบัง ข้อความใดควรเปิดเผย ต้องระมัดระวังเพราะคนร้ายมักจะระแวงและมีพรรคพวกสอดแนมคอยเป็นสายลับให้
10. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่เก็บความรู้สึกให้ได้ดี ไม่ไหวหวั่นต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้า บางสถานการณ์อาจจะเกิดความตื่นเต้น เกิดความรู้สึกโกรธเคือง ตื่นกลัว ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเก็บความรู้สึกดังกล่าวไว้ในใจ ไม่แสดงออกด้วยทางใบหน้า หรือกริยาท่าทาง อันจะเป็นเหตุให้เสียแผนของการสืบสวน
11. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องรู้จักปิดบังตนเอง ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ใดทราบว่าเป็นตำรวจ เพราะอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนได้ ทั้งนี้เพราะประชาชนไม่ยอมเสียเวลาในการเป็นพยาน และอาจกลัวว่าจะเกิดอันตรายกับตนเอง หรือในบางครั้งการแสดงตนเป็นตำรวจอาจทำให้คนร้ายรู้ตัวหลบหนีไปได้
12. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องมีศิลปะในการพูดจาซักถาม เพื่อเป็นการโน้มน้าวจิตใจของคู่สนทนา ให้ขยายความจริงออกมาให้ได้
13. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ตื่นตัวต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ โดยจะต้องเป็นผู้สดับรับฟังเหตุการณ์ทั่วไป โดยเฉพาะข่าวที่เกี่ยวกับอาชญากรรมประจำวัน ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อติดตามการเคลื่อนไหวและวิธีการกระทำความผิดของคนร้าย เพื่อจะได้ปรับตัวให้ทันกับคนร้ายได้

14. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีความทรงจำดี และต้องฝึกให้มีความจดจำอย่างแม่นยำ จดจำเหตุการณ์ บุคคล สถานที่ เช่น คดีที่เกิดขึ้นแล้วต้องจำให้ได้ว่า เป็นคดีอะไร ใครเป็นคนร้าย วิธีการของคนร้ายเป็นอย่างไร ชอบกระทำความผิดในสถานที่เช่นไร เวลาไหน

15. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นคนที่ไม่หุเบา การที่จะเชื่อคำบอกเล่าของผู้พูด ผู้ทำการสืบสวนจะต้องพิจารณาเหตุผลให้รอบคอบว่าสมควรเชื่อได้เพียงใด ควรจะได้มีการกลั่นกรองจากแหล่งข่าวอื่นมาประกอบด้วย

16. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบคำสั่ง และจะต้องรู้เข้าใจถึงขอบเขต ระเบียบต่าง ๆ ก่อนที่จะออกไปปฏิบัติงาน เพื่อมิให้เกิดการผิดพลาด

17. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีการเตรียมการที่ดี และจะต้องมีการเตรียมพร้อมในด้านปัจจัยต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น การพกเงิน ควรมีเงินติดกระเป๋าอยู่เสมอ และมีอยู่หลายชนิดทั้งเหรียญและธนบัตร เพื่อที่จะสามารถใช้ได้ทันที่ต่อเหตุการณ์และความจำเป็นเฉพาะหน้า

18. ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักการใช้คน ควรมีผู้ที่เป็นหูเป็นตาและจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้ได้รับการร่วมมือที่ดี

นอกจากผู้ทำการสืบสวนจะมีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้ทำการสืบสวนจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถส่วนตัว และมีพรสวรรค์ด้วย จะทำให้การสืบสวนคดีต่าง ๆ ลุล่วงไปด้วยดี

สภาพปัญหาและอุปสรรค

สภาพปัญหาของกองกำกับการสืบสวนสอบสวนและสถานีตำรวจนครบาลต่าง ๆ ที่อยู่ในสังกัดของกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 ที่มีผลทำให้การปฏิบัติหน้าที่สืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายมีแนวโน้มลดลง คือ

1. การขาดผู้มีความรู้ด้านการสืบสวน
2. การขาดผู้มีความรู้ความชำนาญด้านการนำวิทยากรตำรวจมาใช้
3. การขาดผู้มีส่วนการณในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน
4. การขาดการสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการสืบสวน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือสื่อสาร เครื่องใช้ในหน่วยงาน ตลอดจนยานพาหนะ
5. โอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่

ดังนั้นเพื่อพัฒนาหน่วยงานและผลการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บังคับบัญชาควรทราบสภาพปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว เพื่อให้ผลการปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันจะเป็นผลดีต่อสังคมต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่

การเพิ่มพูนประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน ลักษณะที่สนองตอบต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถนั้น การได้รับความ สนับสนุนเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่าง ๆ จากผู้บังคับบัญชาในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น กำลังพล เครื่องมือ สื่อสาร ยานพาหนะ อาวุธประจำกาย เงินค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ เครื่องใช้ในสำนักงาน เครื่องพันธุการ และปฏิบัติงาน ให้เพียงพอตามความจำเป็น นับได้ว่าเป็นสิ่งเอื้ออำนวยให้การ ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งในแผนมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 3 ก็ได้กำหนดมาตรการใน การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไว้ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ถ้าต้องการให้การปฏิบัติหน้าที่ของ ตำรวจได้ผลดีขึ้นก็ควรปรับปรุงเพิ่มพูนประสิทธิภาพขององค์กร ระบบงานอัตรากำลัง สวัสดิการ อาวุธ ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสาร และงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวกับการป้องกันปราบปราม อาชญากรรมให้สูงขึ้น (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2530, น. 58) ในเรื่องนี้ วิรัตน์ ราชณรงค์ (2521, น. 104) ได้กล่าวถึงว่า การปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์นั้น เนื่องมาจากการขาดวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านยานพาหนะ อาวุธปืนที่ทันสมัย เครื่องมือสื่อสารขณะออกปฏิบัติงาน กล่าวคือ วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อยู่ไม่เพียงพอแก่การปฏิบัติงาน เพราะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นมีความจำเป็นที่ต้องออกตรวจลาดตระเวนท้องที่ ดำเนินการสืบสวนติดตามจับกุมผู้กระทำผิด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ความรวดเร็ว และ คล่องตัวในการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดเครื่องมือสื่อสารในการติดต่อกันให้ทั่วถึง ตลอดจนยานพาหนะที่มีอยู่ในสภาพอย่างย่ำแย่ชำรุดเสียหายขาดแคลนทางราชการจ่ายให้ไม่ เพียงพอแก่การปฏิบัติงานด้วย อาวุธปืนที่ทางราชการจ่ายให้เป็นอาวุธปืนที่เก่าและล้าสมัยอีก ทั้งไม่เพียงพอแก่การปฏิบัติงานด้วย โดยอาวุธปืนและกระสุนปืนนั้นมีความจำเป็นในด้านการ ปฏิบัติงาน ซึ่งจำเป็นต้องมีไว้เพื่อป้องกันตนเองในยามฉุกเฉินและปราบปรามผู้กระทำผิด การมี อาวุธที่ดีและทันสมัยเป็นการทำลายขวัญศัตรูหรือคนร้าย ให้หวาดกลัวต่อกำลังอาวุธของเจ้าหน้าที่นั้น เป็นอาวุธปืนที่เก่าและล้าสมัย เมื่อเทียบกับคนร้ายซึ่งมีอาวุธที่ดีและทันสมัยกว่า และ ประเสริฐ เมฆมณี (2523, น. 44) ได้กล่าวเสริมว่า การจัดกำลังตำรวจให้มีจำนวนเพียงพอ และเหมาะสมกับ

สถานการณ์ เวลา และสถานที่ ในอันที่จะรักษาคุ้มครองสวัสดิภาพความปลอดภัยของชุมชน การ จัดอาวุธ การจัดรถวิทยุ เครื่องมือสื่อสารติดเครื่องหมายอุปกรณ์พิเศษ เพื่อให้ตำรวจสามารถไป ปรากฏตัวในที่เกิดเหตุโดยฉับพลันทันด่วน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงถึงอำนาจของตำรวจที่ เหนือกว่าบุคคลธรรมดาซึ่งมีผลในการสร้างความอุ่นใจให้แก่ประชาชนและเป็นการก่อให้เกิดจิตชน ย้ำเกรงตำรวจโดยตรงยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับอุปสรรคข้อขัดข้องในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม ดังนี้ “. . .ในด้านทรัพยากรในด้านการบริหาร ปรากฏว่ากำลังพล เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปราม อาชญากรรม. . .”

ในทำนองเดียวกัน ได้ทำการศึกษาอุปสรรคในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ในเขตท้องที่ อำเภอเมืองนครราชสีมา สรุปได้ว่า

1. กำลังเจ้าหน้าที่ทั้งปริมาณและคุณภาพ มีไม่เพียงพอกับการรักษาความสงบ เรียบร้อย
2. มีปัญหาเกี่ยวกับการเงิน งบประมาณของตำรวจ ซึ่งได้แก่เบี้ยเลี้ยง ค่ายานพาหนะ ค่าใช้จ่ายในการติดตามคนร้าย ทำให้ตำรวจขาดกำลังใจในการทำงาน
3. ขาดยานพาหนะในการที่จะออกปฏิบัติงาน ที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอและมีสภาพเก่าต่อ ซ่อมแซมอยู่เสมอ ขาดน้ำมันเชื้อเพลิง นายตำรวจต้องใช้เงินส่วนตัว เป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการ ออกตรวจหรือออกไปดูสถานที่เกิดเหตุ
4. เครื่องมือสื่อสารและเครื่องมือเครื่องใช้ยังไม่เพียงพอ
5. อาวุธปืน กระสุนปืนและวัตถุระเบิดที่มีอยู่ยังเป็นอาวุธที่มีสภาพเก่าไม่ทันสมัย และยังไม่เพียงพอกับความต้องการที่จะใช้ออกปราบปราม

จากการศึกษาของ สมเกียรติ พงษ์ทรัพย์ (2526, น. 81) พบว่า การสนับสนุนการทำงานมี ความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของตำรวจ และให้ความเห็นว่าถ้าหากตำรวจได้รับการสนับสนุน ด้านการทำงานสูงกล่าวนี้ จะทำให้สัมฤทธิ์ภาพการทำงานของตำรวจสูงตามขึ้นไปด้วย นอกจากนี้ วิรัตน์ ราชณรงค์ (2521, น. 118) ได้ศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม ยังพบว่าทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอกับผลการปฏิบัติงานป้องกันและ ปราบปรามอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจมีทรัพยากรทางการ บริหารที่เพียงพอเท่าใดแล้ว ก็ยิ่งจะปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ดี

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้ผลดีมีประสิทธิภาพเพียงพอ ขึ้นอยู่กับกำลังคนและเครื่องมือในการปฏิบัติงานอยู่มีใช้น้อย การติดตามคนร้ายที่กระทำความผิด จำเป็นต้องมีพาหนะ เช่น รถยนต์ รวมทั้งตัวผู้ปฏิบัติต้องมีอุปกรณ์อื่น ๆ ติดตามไปด้วย เช่น อาวุธ ปืน กุญแจมือ วิทยุสื่อสาร ซึ่งสัมพันธ์กันกับการทำงาน ติดต่อเพื่อแจ้งความเคลื่อนไหวหรือ เส้นทางหลบหนีของผู้กระทำความผิด ดังนั้น การได้รับการสนับสนุนในด้านกำลังคนและเครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน ในลักษณะที่พร้อมและเพียงพออยู่เสมอ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งใน เครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน ในลักษณะที่พร้อมและเพียงพออยู่เสมอ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งใน การปฏิบัติหน้าที่ด้านสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในทางตรงข้าม หากว่า ขาดปัจจัยด้านการบริหารงานดังกล่าวแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือจากประชาชน

ตำรวจมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งในการ ปฏิบัติภารกิจของตำรวจนั้น ตำรวจมิได้ดำเนินการอย่างโดดเดี่ยว แต่อยู่ภายใต้สภาวะสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ของสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร กฎหมาย และเทคโนโลยี ซึ่งในสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ทุก ๆ ด้านดังกล่าวเหล่านี้จะมี “ประชาชน” เป็นองค์ประกอบหลักอยู่เสมอ ซึ่งอาจกล่าวได้ ว่า ในการปฏิบัติภารกิจของตำรวจนั้นจะเกี่ยวข้องกับประชาชน และพฤติกรรมของประชาชนซึ่ง รวมกันเรียกว่าชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น ความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนหรือชุมชน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่สุดสำหรับตำรวจ โดยเฉพาะในการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งถือว่าตำรวจต้องรับใช้ ประชาชนและสังคม เพราะว่าตำรวจนั้นได้รับงบประมาณที่เก็บมาจากภาษีอากรของประชาชน ตำรวจจึงต้องยอมรับที่จะต้องยอมรับที่จะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะเรียนรู้ว่าประชาชนหรือ ชุมชนต้องการอะไร จากบริการของตำรวจและพยายามที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับ ประชาชน

ในความพยายามของตำรวจที่จะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชนนั้น พล.ต.อ. อดิศักดิ์ อดิศักดิ์ อดิศักดิ์ อดิศักดิ์ ได้เคยกล่าวไว้ในสมัยที่ท่านดำรง ตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 ได้กล่าวว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของ ตำรวจนั้น แม้จะมีกำลังพลมากมายปานใด มีอาวุธและเครื่องมือเครื่องใช้พร้อมมูลปานใดก็ตาม หากปราศจากความร่วมมือของประชาชนแล้วความพยายามทั้งหมดของตำรวจก็แทบจะไร้ผล

กล่าวอีกนัยหนึ่งหากตำรวจต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้สูงขึ้นก็สมควรที่จะแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2528, น. 54)

ถ้าจะดูความรับผิดชอบของตำรวจ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยป้องกันปราบปรามอาชญากรรม หากประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย ประชาชนเรียนรู้วิธีการที่จะป้องกันตนเองให้พ้นจากการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมประชาชนแจ้งข่าวหรือเบาะแสของคนร้าย หรือการมาให้ถ้อยคำเป็นพยานในชั้นสอบสวน หรือชั้นพิจารณาของศาลแล้ว เราก็ต้องรับว่างานของตำรวจก็จะง่ายขึ้น หรือมีความยุ่งยากน้อยลง และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น สิ่งที่สังคมปัจจุบันกำลังประสบอยู่คือ ความเพิกเฉยของประชาชน เขาจะไม่สนใจว่าอะไรจะเกิดขึ้นแก่เพื่อนบ้าน ใครจะถูกทำร้ายตีชิงวิ่งราวก็เป็นเรื่องของเขา ถือว่าธุระมิใช่ตัวใครตัวมัน การมาเป็นพยานจะเสียเวลาทำมาหากิจของเขามาก จะจับกุมคนร้ายได้หรือไม่เป็นเรื่องของตำรวจ ดังนั้น หากเราสามารถทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือแก่ทางตำรวจแม้แต่เพียงร้อยนิดโดยไม่ต้องถึงกับจะต้องเอาตัวลงไปเสี่ยงอันตราย และความปลอดภัยของตนเองด้วยการเข้าช่วยเหลือผู้ถูกทำร้าย หรือเป็นพยานชี้ตัวผู้กระทำผิดขอแต่เพียงเมื่อประสบเหตุหรือทราบเบาะแสพิรุณต่าง ๆ ก็โทรศัพท์แจ้งตำรวจเท่านั้น ก็จะทำให้การปฏิบัติการขอตำรวจเป็นไปอย่างฉับพลันทันต่อเหตุการณ์สามารถช่วยเหลือผู้ถูกทำร้าย สามารถรวบรวมพยานหลักฐาน หรือในบางกรณีอาจจะจับกุมผู้กระทำผิดได้ทันทั่วทั้งที่จะเห็นได้ว่าความร่วมมือของประชาชนจะเป็นเครื่องเพิ่มพูนประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตำรวจเป็นอย่างมาก

หากขาดความร่วมมือจากประชาชนแล้ว ตำรวจก็แทบจะทำอะไรไม่ได้เลย เช่นไม่สามารถสืบสวนจับกุมคนร้ายได้ เพราะประชาชนไม่ร่วมมือในการแจ้งเบาะแสของคนร้าย หรือเมื่อจับกุมคนร้ายมาได้แล้วก็ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้ เพราะไม่มีใครร่วมมือเป็นพยานให้ หรือถ้าประชาชนทั้งหมดไม่ร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายทุกคนพยายามจะทำการฝ่าฝืนกฎหมายอยู่ตลอดเวลาแล้ว จะเอากำลังตำรวจที่หนีไปทำการห้อมปราบ จับกุมพอ (ชาย เสวีกุล, 2511, น. 133) หากเป็นเช่นนี้ตำรวจก็จะปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพได้ยากและความปลอดภัยของประชาชนก็จะลดน้อยลงหรือไม่มีเลย ซึ่งย่อมเป็นความเสียหายแก่ประชาชนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หากตำรวจที่มีสมรรถภาพ และได้รับความร่วมมือจากประชาชนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ตำรวจก็จะสามารถป้องกันสวัสดิภาพของประชาชนได้อย่างดี อาชญากรรมก็ลดน้อยลงไป ผู้เป็นอาชญากรรมก็จะถูกจับกุม และส่งตัวไปรับการแก้ไขความประพฤติและจิตใจให้กลับตัวเป็นคนดี คนไหนที่แก้ไขไม่ได้หรือแก้ไขไม่ไหวก็จะถูกแยกออกจากสังคมมิให้กระทำการที่เป็นภัยแก่สมาชิกอื่นของสังคมได้ ประชาชนก็จะมีความสุขสบายร่มเย็นตลอดไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมเกียรติ พ่วงทรัพย์ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสัมฤทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนจับกุมของตำรวจนครบาล” การศึกษาพบว่า

1. ประชาชนให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้กระทำผิด และให้ความร่วมมือในการเป็นพยานในคดีในระดับปานกลาง
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลประโยชน์และวิทยาการอยู่ในเกณฑ์ที่น้อยมาก
3. การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับความร่วมมือจากตำรวจหน่วยงานอื่นในการสืบสวนอยู่ในระดับปานกลาง

4. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อเสริมสร้างความรู้ในการสืบสวนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

วาทีน คำทรงศรี (2528) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่งานด้านการสืบสวนของรองสารวัตรสืบสวนสอบสวน สถานีตำรวจนครบาล กองบัญชาการตำรวจนครบาล” พบว่า

1. ความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ผลการฝึกประสบการณ์ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีผลทำให้การปฏิบัติงานด้านการสืบสวนสอบสวนของรองสารวัตรสืบสวนสอบสวนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ผู้มีความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง มีผลการฝึกประสบการณ์มาก จะมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการสืบสวนสอบสวนดีกว่าผู้ที่มีความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ และมีผลการฝึกประสบการณ์น้อย
3. อายุ ระยะเวลาปฏิบัติงาน ความรู้สามัญ สาขาคุณวุฒิและภูมิลำเนา ไม่มีผลทำให้การปฏิบัติงานด้านการสืบสวนสอบสวนของรองสารวัตรสืบสวนสอบสวนแตกต่างกัน

วิชัย วงศ์วิรุฬห์ (2530) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสืบสวนจับกุมคดีอุกฉกรรจ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนในเขตของกองบัญชาการตำรวจนครบาล” ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่มีอิทธิพล ดังนี้

1. ปัจจัยภายในหน่วยงาน ได้แก่ งบประมาณ สวัสดิการ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ และน้ำมันเชื้อเพลิง มีอิทธิพลต่อการสืบสวนคดีอุกฉกรรจ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน

2. ปัจจัยภายนอกหน่วยงาน ได้แก่ ความร่วมมือของประชาชน การประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สายลับ กลุ่มอิทธิพล กฎหมาย ระเบียบวินัย และข้อบังคับ วิทยาการด้านการสืบสวน มีอิทธิพลต่อการสืบสวนคดีอุกฉกรรจ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน

3. ภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ อายุ จำนวนผู้อยู่ในความอุปการะ สถานภาพและการสมรส การศึกษา อายุราชการ ชั้นยศ และการฝึกอบรมทางด้านการสืบสวนไม่มีอิทธิพลต่อการสืบสวนคดีอุกฉกรรจ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน

ภักพงศ์ สายอุบล (2538) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนของตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม” สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ผู้ที่อยู่ในอุปการะ สถานภาพการสมรส การศึกษา อายุราชการ เงินเดือน ตำแหน่ง ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่สืบสวน การฝึกอบรมด้านการสืบสวนไม่มีผลกระทบต่อการทำงานด้านการสืบสวน ยกเว้นปัจจัยด้านระดับการศึกษาซึ่งมีผลกระทบต่อไม่มีค่านัยสำคัญทางสถิติ

2. ปัจจัยภายในหน่วยงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกำลังพล งบประมาณ สวัสดิการ เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะและน้ำมันเชื้อเพลิง ขวัญและกำลังใจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการสืบสวน

3. ปัจจัยภายนอกหน่วยงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านความร่วมมือของประชาชน การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิทยาการด้านการสืบสวน สายลับ ลักษณะพื้นที่ การเสนอข่าวของสื่อมวลชน กลุ่มอิทธิพล กฎหมาย ระเบียบวินัยและข้อบังคับ พบว่ามีปัญหาของกลุ่มอิทธิพลเป็นปัจจัยที่มีค่านัยสำคัญทางสถิติซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการสืบสวน

อาชวันต์ ไซติกเสถียร (2535, บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยการบริหารที่มีผลต่อความสำเร็จในการสืบสวนจับกุมคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กก.สส.น. เหนือ พบว่า ปัจจัยการบริหารที่มีผลต่อความสำเร็จในการสืบสวน มีดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน กก.สส.น. เหนือ ทั้งบริหารและระดับปฏิบัติมีทัศนคติที่ตรงกันต่อปัจจัยการบริหารที่ประสบความสำเร็จในการจับกุมคดีอาญา ยกเว้น เรื่องการจัดสรรงบประมาณและการพิจารณาความดีความชอบ

2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน กก.สส.น. เหนือ ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าเอกภาพในการบังคับบัญชาจำเป็นมากในการสืบสวน

3. ในการคัดเลือกบุคคลเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรให้ต้นสังกัดเป็นผู้คัดเลือกบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานและไม่ควรมีการนำเอากำลังเจ้าหน้าที่ไปช่วยราชการนอกหน่วย

4. การพิจารณาความดีความชอบควรพิจารณาความชอบให้กับผู้สืบสวนหาข่าวได้มากกว่าการพิจารณาให้กับตัวผู้สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้

5. เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่าการหาข้อมูลข่าวสารเบื้องต้นก่อนการวางแผนเป็นสิ่งที่จำเป็น หากขาดการวางแผนที่ดีย่อมมีผลเสียหายต่อการสืบสวนคดี

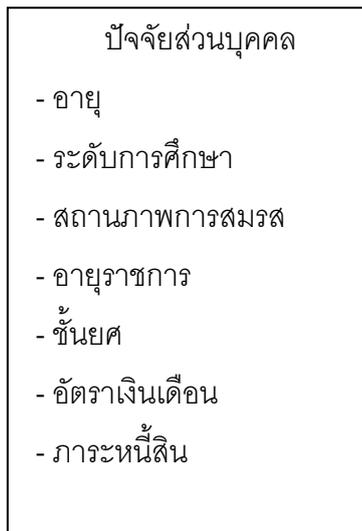
จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่างานสืบสวนเป็นงานที่มีบทบาทในการทำให้สังคมเกิดความสงบสุข เนื่องจากมีทั้งการสืบสวนก่อนที่จะเกิดการกระทำผิด เพื่อป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การค้ายาเสพติด เป็นต้น และการสืบสวนหลังเกิดการกระทำผิด เพื่อหาตัวผู้กระทำผิดหรือหาพยานหลักฐานในการจับกุมผู้กระทำ โดยวิธีการสืบสวนนั้นมีหลากหลายวิธี เช่น การสืบสวนในลักษณะที่เป็นสายลับ การสืบสวนในลักษณะข่าวกรอง ตำรวจ การสืบสวนในลักษณะการเฝ้าตรวจ เป็นต้น

ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานด้านสืบสวนนี้ย่อมต้องการที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ในด้านการปฏิบัติงานแล้วย่อมต้องมีปัจจัยหลายด้านที่มีผลกระทบต่อการทำงานปฏิบัติหน้าที่ เช่น ด้านประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติหน้าที่ ด้านการได้รับการฝึกอบรม ด้านโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านประโยชน์จากวิทยากร ด้านความร่วมมือจากประชาชน และด้านกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชนศิษย์ ธนพัฒน์กุล (2540, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัจจัยภายใน เช่น ยานพาหนะ น้ำมันเชื้อเพลิง สวัสดิการ กำลังพล และปัจจัยภายนอกหน่วยงาน เช่น ด้านวิทยากรด้านการสืบสวน การเสนอข่าวของสื่อมวลชน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน มีผลกระทบต่อการทำงานจับกุมคดีอุกฉกรรจ์

การทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานสืบสวนนั้นจะทำให้สามารถวางแผนหาแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การสืบสวนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

